

**LIETUVOS ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS
2007-2013 METŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS
EX-ANTE VERTINIMAS**

Vilnius, 2007

Užsakovas:

**LR Žemės ūkio ministerija
Gedimino pr. 19 (Levelio g. 6), LT01103 Vilnius**

Rengėjas:

**VŠĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“,
J. Galvydžio g. 3, LT-08236 Vilnius
Tel.: 8-52745871
Faksas 8-52784200
El. Paštas: info@sepc.lt**

Direktorius

Mindaugas Danys _____

TURINYS

NAUDOJAMI SUTRUMPINIMAI	3
SANTRAUKA	4
ĮVADAS.....	12
1. Problemų, kurias identifikavo ir siekia spręsti Veiksmų programa, įvertinimas	17
2. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos suderinamumas su kitais nacionaliniais ir Bendrijos strateginiais dokumentais, bendrąja ES žuvininkystės politika bei su kitais programiniais dokumentais	20
3. Pasirinktų prioritetinių krypčių ir priemonių įvertinimas	26
4. Bendrijų intervencijos sukuriama pridėtinė vertė	31
5. Horizontaliųjų principų (darnaus vystymosi, lygių galimybių, regionų plėtros, žinių visuomenės) įtvirtinimo Veiksmų programoje įvertinimas.....	33
7. Lėšų paskirstymo vertinimas.....	43
7.1. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų Veiksmų plane ir Nacionaliniame strateginiame plane numatyto finansavimo atitikimo įvertinimas	43
7.2. Veiklos programos finansinis vertinimas pagal prioritetus.....	44
7.3. Veiksmų programos efektyvumas	46
PRIEDAI	47

NAUDOJAMI SUTRUMPINIMAI

Veiksmų programa - Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa

Nacionalinis strateginis planas - Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų nacionalinis strateginis planas

SPAV – strateginis poveikio aplinkai vertinimas

SŠGG analizė – silpnųjų, stiprybių, galimybių ir grėsmių analizė (*angl.* – SWOT)

ES – Europos Sąjunga

EŽF – Europos žuvininkystės fondas

EK – Europos Komisija

BPD – Lietuvos 2004-2006 m. Bendrasis programavimo dokumentas

Reglamentas Nr. 1198/2006 - 2006 m. liepos 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo

SANTRAUKA

Išankstinio vertinimo tikslai ir procesai

Išankstinis Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos (toliau – Veiksmų programa) vertinimas atliekamas, remiantis Reglamento Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo¹ 47 straipsniu, siekiant optimizuoti finansinių išteklių panaudojimą bei pagerinti programavimo dokumentą.

Pagrindinis Veiksmų programos vertinimo tikslas yra padėti užtikrinti Veiksmų programos aktualumą bei atitikimą tiek Europos Bendrijos, tiek ir nacionaliniams tikslams bei prioritetams, taip pat padėti tinkamai paskirstyti finansinius išteklius.

Vertinimo metodologija paremta Europos komisijos Išankstinio vertinimo vadovu, skirtu Europos Žuvininkystės fondui naujam programavimo laikotarpiui 2007 – 2013 metams² ir Europos Komisijos Praktiniais nurodymais monitoringo ir vertinimo rodiklių panaudojimui vertinant Europos Žuvininkystės fondo veiklą³.

Vertinimo procesą sudarė tokie pagrindiniai etapai:

- a. *Dokumentų ir informacijos analizė*
- b. *Vertintojų darbas grupėse*
- c. *Interviu su Veiksmų programos regėjais bei pagrindiniais sprendimus priimančiais asmenimis*

Ex-ante vertinimo metu laikantis ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytų procedūrų taip pat buvo atliktas Veiksmų programos strateginio poveikio aplinkai vertinimas (toliau - SPAV). Siekiant nustatyti galimą Veiksmų programos įgyvendinimo poveikį gamtinei aplinkai, saugomoms gamtinėms teritorijoms, bioįvairovei ir gamtos ištekliams, gamtiniam ir kultūriniam paveldui, nekilnojamajam turtui, visuomenės sveikatai bei gyvenimo kokybei trumpalaikėje bei ilgalaikėje perspektyvoje, buvo analizuojamos pagrindinės galimos Veiksmų programos įgyvendinimo pasekmės, tikėtinos ateities tendencijos tuo atveju, jeigu Veiksmų programa nebūtų įgyvendinta, ir, svarbiausia, rengiant viešus aptarimus ir laikantis nustatytų derinimo procedūrų, sudaromos tinkamos sąlygos ankstyvoms konsultacijoms su suinteresuotomis institucijomis ir visuomene.

Veiksmų programos atitikimas žuvininkystės sektoriaus poreikiams

¹ 2006 m. liepos 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo

² Methodological Working Papers for the new Programming period, 2007-2013 Draft Working Paper on ex ante evaluation for the European fisheries fund.

³ The New Programming Period, 2007-2013: Methodological Working Papers Draft Working Paper [X] Indicators for monitoring and evaluation: a practical guide for the European fisheries fund.

Veiksmų programoje pateikiama žuvininkystės sektoriaus analizė atitinka realią situaciją. Dauguma išryškintų problemų yra iš tiesų aktualios ir, norint užtikrinti sektoriaus augimą bei plėtrą, pastangos jas spręsti yra būtinos. Tačiau, ekspertiniu vertinimu, kai kuriais atvejais Veiksmų programoje aprašomos silpnybės, kurių sprendimas bet kuriuo atveju negalės būti finansuojamas iš EŽF lėšų (pavyzdžiui, žuvivaisos darbai). Nors tai daugiau techninis klausimas, tačiau Veiksmų programoje tokių neatitikimų neturinčių loginės tąsos reikėtų vengti. Taip pat kai kuriais atvejais buvo pasigesta šiek platesnio požiūrio į žuvininkystės sektoriaus situaciją, kai, pavyzdžiui, akvakultūros ūkių analizė pateikiama orientuojantis vien į stambiuosius gamintojus, neįvertinant smulkesnių ūkininkų, kurių pagaminama produkcija taip pat užima tam tikrą rinkos dalį.

Veiksmų programos atitikimas strateginiams dokumentams

Veiksmų programa parengta siekiant pagrindinio nacionalinio strateginio tikslo – žuvininkystės sektoriaus plėtra ir konkurencingumo didinimas, užtikrinant ekonominę, aplinkos ir socialinį tvarumą, biologiškai pagrįstą, racionalų žuvų išteklių naudojimą. Suformuluotas strateginis tikslas pilnai atitinka Bendrosios ES žuvininkystės politikos tikslą garantuoti, kad gyvieji vandens ištekliai būtų naudojami, užtikrinant tausojančias ekonomines, aplinkos ir socialines sąlygas. Veiksmų programoje numatytas finansavimas visiems Nacionaliniame strateginiame plane numatytiems tikslams ir prioritetams, kurie gali būti finansuojami iš EŽF lėšų.

Veiksmų programoje numatytos priemonės prisideda prie Bendrijos strateginėse gairėse 2007-2013 metams⁴ (Lisabonos strategijoje) numatytų tikslų įgyvendinimo. Pagrindinis Lisabonos strategijoje numatytas tikslas - augimo potencialo ir produktyvumo didinimas bei socialinės sanglaudos skatinimas, pagrindinį dėmesį skiriant žinių, inovacijų ir žmogiškųjų išteklių stiprinimui. Siekiant Lisabonos strategijos tikslų, Veiksmų programoje skatinama sąveika tarp aplinkosaugos ir ekonominio efektyvumo bei konkurencingumo didinimo. Visose prioritetinėse kryptyse numatytos priemonės, leidžiančios suteikti žinių ekonomikos bruožų žuvininkystės sektoriui. Pirmiausiai, Veiksmų programoje numatyta parama profesinių gebėjimų stiprinimui ir naujų mokymo metodų bei metodų plėtojimui, taip pat skatinama mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystė. Parama mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystės skatinimui – ypač veiksmingos priemonės, kurios skatins darbuotojų žmogiškuosius gebėjimus, naujų žinių ir įgūdžių įgijimą, sudarys geresnes sąlygas darbo vietoms kurti, pajamoms iš alternatyvios žvejybai veiklos gauti, žuvininkystės sektoriaus konkurencingumui stiprinti. Siekiant pritraukti jaunus specialistus, Veiksmų programoje numatyta parama jaunesiems žvejams įsigyjant pirmą laivą. Didelis dėmesys bus skiriamas žuvininkystės sektoriaus įmonių modernizavimui, diegiant naujus gamybos metodus, kuriant naujas darbo vietas bei gerinant darbo sąlygas. Plėtojant infrastruktūrą ir diegiant kompiuterizuotas valdymo sistemas taip pat planuojama padidinti žuvininkystės sektoriaus įmonių konkurencingumą ir paskatinti naujų inovatyvių gamybos metodų diegimą. Veiksmų programoje atkreipiamas ypatingas dėmesys į išlaidas mokslui bei technologijoms remti ir sudaromas sąlygas sparčiai didinti žuvininkystės sektoriaus potencialą, skatinant mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystės, mokslo ir verslo

⁴ Komisijos komunikatas „Sanglaudos politika ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui skatinti: Bendrijos strateginės gairės 2007-2013 m.“, KOM (2005) 299, 2005. 7.5

bendradarbiavimo bei naujų technologijų kūrimą ir diegimą. Tokiu būdu numatant galimybes skatinti ir pripažinti iniciatyvas remti inovatyvaus verslo sukūrimą.

Veiksmų programoje pagal visas prioritetas kryptis numatoma parama priemonėms, prisidedančioms prie gyvenimo kokybės gerinimo, efektyvaus išteklių naudojimo ir aplinkos išsaugojimo ir padedančioms siekti ES Darnios plėtros strategijoje⁵ (Geteborgo strategijoje) numatytų tikslų, pirmiausiai siekiant sumažinti žuvininkystės sektoriaus poveikį aplinkai ir skatinti ekologinius gamybos metodus. Geteborgo strategijos tikslai bus įgyvendinami derinant žvejybos galimybes su žvejybos pajėgumais, diegiant selektyvesnes žvejybos priemones ir tokiu būdu apsaugant ir plėtojant gyvuosius vandens išteklius, remiant investicijas į žuvų perdirbimo įmones, kurių pasėkoje bus mažinamas šalutinių perdirbimo produktų ir atliekų išmetimas į aplinką, skiriant kompensacijas už akvakultūros gamybos metodu, padedančių apsaugoti aplinką bei pagerinti aplinkos kokybę, ir išsaugoti gamtą, naudojamą teritoriniuose vienetuose, esančiuose Natura 2000 teritorijose arba netoli jų.

Veiksmų programos pagrindinius prioritetus ir priemones orientuojant į bendrą ES tikslų įgyvendinimą, Veiksmų programa tuo pačiu prisideda prie nacionalinių strateginių dokumentų įgyvendinimo.

Veiksmų programos indėlis numatant ilgalaikę žvejybos pajėgumų ir galimybių pusiausvyrą

Vienos iš pagrindinių Veiksmų programoje įvardijamų jūrų žuvininkystės silpnųjų yra paklausių žuvų rūšių kvotų trūkumas, nepakankamas Baltijos jūros žvejybos laivyno efektyvumas bei pertekliniai žvejybos pajėgumai Baltijos jūros priekrantėje. Pagrindinės šių problemų sprendimui numatytos priemonės žvejybos laivų nurašymas į metalo laužą ir žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą. Numatytas Baltijos priekrantėje žvejojančių laivų pajėgumų sumažinimas net iki 50 proc. yra tikėtinas ir atspindi realias ekonomines sektoriaus sąlygas. Sumažinus pajėgumus, šiame versle likusioms žvejybos įmonėms pagerės ekonominės veiklos sąlygos, verslas taps rentabilus, sumažės socialinė įtampa žuvininkystės sektoriuje.

Taip pat planuojama mažinant Kuršių mariose ir Kauno vandens talpykloje versline žvejyba užsiimančių įmonių skaičių, optimizuoti verslinę žvejybą vidaus vandenyse. Žvejybos pajėgumai bus mažinami, remiant laivų perorientavimą į kitą nei žvejyba veiklą. Tai prisidės prie tvaraus vidaus vandenų žvejybos vystymosi.

Siekiant sumažinti neigiamas socialines – ekonomines pasekmes, numatytos kompensacijos žvejams netekusiems darbo dėl laivo žvejybos veiklos nutraukimo visam laikui. Planuojama, kad 20 tūkst. litų vienkartinės kompensacijos pakaks žvejui ir jo šeimai žvejo persikvalifikavimo ir naujos darbo vietos paieškos laikotarpiu.

Ekonominės veiklos bei žmogiškųjų išteklių darnaus ir subalansuoto vystymosi skatinimas bei aplinkos saugojimas bei gerinimas

Veiksmų programoje numatyta parama laivų bei perdirbimo įmonių modernizavimui ir darbo vietų gerinimui. Laivų ir perdirbimo įmonių modernizavimas visų pirma siejamas su naujų technologijų ir gamybos metodų diegimui, didinant konkurencingumą ir užtikrinant stabilią veiklą. Tuo pačiu planuojama užtikrinti darbo sąlygų gerinimą ir sukurti naujas pastovias darbo vietas. Pagal Veiksmų programą planuojama sukurti 320 naujų darbo vietų akvakultūros ir

⁵ Priimta 2001 m. birželio 15-16 d. Geteborgo Europos Vadovų Tarybos

žuvies perdirbimo įmonėse. Tačiau, įvertinus tai, kad mažinant žvejybos pajėgumus planuojama jog darbo neteks ir vienkartinę kompensaciją gaus 150 žvejų, matyti, kad realiai žuvininkystės sektoriuje bus sukurta 170 naujų darbo vietų. Tai rodo, kad žuvininkystės sektorius ekonominiu požiūriu atsigaua, nežiūrint į bendrą žvejybos laivyno pajėgumų mažinimą. Jeigu Veiksmų programos įgyvendinimo metu pavyktų realizuoti atskiras priemones, skatinančias kuo daugiau iš žvejybos visam laikui pasitraukusių žvejų įsidarbinti kitose žuvininkystės sektoriaus veiklose, būtų dar labiau padidintas pagal Veiksmų programą skiriamų lėšų panaudojimo efektyvumas, sumažinant darbuotojų perkvalifikavimo kaštus ir produktyviau išnaudojant sukauptas specifines sektoriaus žinias bei įgūdžius. Jūrų žuvininkystėje numatoma parama bent trims jaunesiems žvejams siekiantiems įsigyti pirmąjį laivą.

Didžiausią teigiamą ekonominį poveikį visam Lietuvos žuvininkystės sektoriui turėtų padaryti investicijos į akvakultūros, žvejybos vidaus vandenyse ir žuvų perdirbimo sritis. Atsižvelgiant į prognozes planuojama, kad žuvų importas padidės tik 23,5 proc., o eksportas net 83,6 proc.

Atsižvelgiant į tai, kad bus remiamas vidaus vandenų žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą, tikėtinas teigiamas poveikis veiklos konkurencingumo didinimui, tuo pačiu sudarant sąlygas alternatyviai pasitraukusių iš žvejybos žvejų veiklai. Balansas tarp žvejybos pajėgumų mažinimo ir naujų darbo vietų kūrimo vidaus vandenyse turėtų tapti viena iš svarbiausių tvaraus vystymosi prielaidų.

Veiksmų programoje taip pat pakankamai didelis dėmesys skiriamas aplinkos kokybės išsaugojimui ir gerinimui. 2007-2013 m. laikotarpiu numatyta parama mažiau kuro naudojančių jūros ir vidaus vandenų žvejybos laivų variklių įsigijimui bei didesnio selektyvumo žvejybos metodų diegimui. Vienas iš svarbiausių tikslų, kurių bus siekiama remiant investicijas į perdirbimo įmonių modernizavimą – sumažinti gamybos atliekų kiekį, tokiu būdu be kita ko mažinant neigiamą poveikį aplinkai. Taip pat numatomos atskiros priemonės biologiškai pagrįstam, racionaliam žuvų išteklių naudojimui.

Žmogiškųjų išteklių plėtra

Veiksmų programoje pagal visas prioritetas kryptis numatyta investuoti į žuvininkystės sektoriaus žmogiškųjų išteklių plėtrą, sudarant palankias sąlygas tobulinti profesinius gebėjimus ir gerinti darbo sąlygas bei saugą. Planuojama, kad modernizuojant laivus, pertvarkant akvakultūros bei perdirbimo įmones, diegiant naujas technologijas, bus gerinama darbo vietų kokybė bei, labai svarbu, užtikrinamos saugesnės darbo sąlygos.

Įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą priemones, Veiksmų programoje numatytas finansavimas žuvininkystės sektoriaus darbuotojų profesinių gebėjimų stiprinimui. Teigiamai vertintina tai, kad nemaža dalis lėšų gebėjimų stiprinimo veikloms numatytos pagal kolektyvinio intereso priemones ir bus įsisavinamos per asocijuotas struktūras, dėl ko turėtų pasiekti santykinai platesnį žuvininkystės sektoriaus dirbančiųjų ratą.

Sėkmingesniai Veiksmų programos įgyvendinimui užtikrinti, planuojami administruojančių institucijų darbuotojų mokymai pagal techninės pagalbos priemonę. Vertintojų manymu, iš techninės pagalbos lėšų taip pat būtų tikslinga finansuoti žuvininkystės veiklos grupių valdymo organų bei administracinio personalo bendrųjų gebėjimų stiprinimą, sukuriant prielaidas sėkmingai žuvininkystės regionų plėtrai.

Svarbia investicija laikytina ir pagal kolektyvinio intereso priemones galima parama žuvininkystės sektoriaus darbuotojų perkvalifikavimui. Nukreipus žmogiškiesiems ištekliams skiriamas investicijas į tas sektoriaus dalis, kuriose bus labiausiai mažinamas darbuotojų skaičius (žvejai visam laikui pasitraukiantys iš žvejybos) ir perkvalifikavus darbuotojus į kitą su žuvininkyste susijusią veiklą, atsirastų galimybė ženkliai sumažinti neigiamas atskirų darbo vietų mažinimo socialines – ekonomines pasekmes ir išlaikyti sektoriuje specifinę patirtį turinčius žmones.

Finansinių lėšų paskirstymas

Prioritetinių krypčių, numatytų Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų Veiksmų programoje, *ex-ante* analizė parodė, kad Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų Veiksmų programa iš esmės yra suderinta su Lietuvos nacionaliniu strateginiu planu ir jo finansiniais rodikliais. Lėšų paskirstymas tarp prioritetinių krypčių Veiksmų programoje yra logiškas ir pagrįstas. Tokią išvadą leidžia daryti išankstinio vertinimo metu atlikta lėšų paskirstymo tarp atskirų priemonių analizė. Atskiri ekspertų pastebėjimai ir rekomendacijos, daugiau susijusios su rodiklių numatytų atskiroms priemonėms patikslinimu, kadangi kai kuriais atvejais Veiksmų programoje pastebėti smulkūs neatitikimai tarp darbo dokumentuose numatytų lėšų ir planuojamų pasiekti rodiklių.

Veiksmų programoje numatytų lėšų paskirstymas pamečiui ir tarp prioritetinių krypčių atitinka 2004-2006 m. programavimo periodo įgyvendinamų projektų patirtį. Pirmaisiais paramos skirstymo metais didesnė parama numatyta žvejybos laivyno pajėgumams pritaikyti, nes šiuos projektus lengviau paruošti ir įgyvendinti, be to yra likę ankstesniame programavimo laikotarpyje nepatvirtintų projektų, kurie galės būti įgyvendinti 2007-2013 m. laikotarpiu. Sudėtingesnių infrastruktūros ir bendrojo intereso priemonių projektų, reikalaujančių ilgesnio paruošiamojo laikotarpio, intensyvesnis finansavimas numatytas vėlesniais metais, kas leis efektyviau panaudoti paramos lėšas.

Veiksmų programa pagal atskirus rodiklius iš esmės turėtų būti įvykdyta ir viršyta. Veiksmų programoje skiriamų lėšų paskirstymas atitinka Reglamente Nr. 1198/2006 numatytą reikalavimą „didinti veikiančių struktūrų konkurencingumą ir ekonomiškai gyvybingų žuvininkystės sektoriaus įmonių vystymąsi“. Taip pat Veiksmų programa skiria pakankamai lėšų žvejybos laivyno pritaikymo priemonėms.

Didelę pridėtinę vertę turinčių veiksmų skatinimas

Siekiant didesnės sektoriaus sukuriamos pridėtinės vertės, numatyta parama jūrų ir vidaus vandenių žvejybos laivų modernizavimui, kuris sudarys sąlygas ilgesnį laiką užtikrinti žuvų produktų kokybę, mažinti nepageidaujamų žuvų prieaugdą, taip pat sumažinti kuro sunaudojimą, tokiu būdu tiek didinant sektoriaus konkurencingumą, tiek ir mažinant žalingą poveikį aplinkai.

Žuvininkystės ir akvakultūros produktų pridėtinės vertės didinimui ženklia įtaką turėtų padaryti numatomos investicijos į pirminį perdirbimą ir paskesnį perdirbimą, didinant galutinio produkto vertę.

Kaip vienas iš pridėtinės vertės, aplinkosaugos prasme, elementų yra nerštaviečių ir migracijos takų atkūrimas, kas pagerins žuvų išteklių būklę. Veiksmų programoje numatytomis gyvųjų vandens išteklių apsaugos ir plėtros priemonėmis bus gerinamos ne tik vidaus vandens žuvų išteklių būklė, bet ir praeivių jūrinių žuvų gerovė. Taip pat diegiami ekologinės

akvakultūros metodai, kurie turėtų gerokai sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, palyginus su įprastine praktika akvakultūroje.

Parama jauniems žvejams įsigyti pirmąjį laivą, taip pat sąlygos didesnę pridėtinės vertės augimą, užtikrinant žuvininkystės sektoriaus plėtrą ir tęstinumą, pritraukiant jaunus kvalifikuotus specialistus ir, tikėtina, paskatins naujų produktų ir paslaugų, inovatyvių valdymo metodų diegimą žuvininkystės sektoriuje.

Kaip vienas pagrindinių pridėtinės vertės sukūrimo aspektų Veiksmų programoje numatomas bendradarbiavimas tarp žuvininkystės regionų, vietos žuvininkystės sektoriaus atstovų, valdžios ir interesų grupių, mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystės skatinimas.

Veiksmų programoje numatytos priemonės, susijusios su asocijuotu žuvininkystės sektoriaus struktūrų stiprinimu bei jų veiklos skatinimu. Įtraukimas į žuvininkystės asociaciją skatins žuvininkystės sektoriaus plėtros valdymą.

Prisidėjimas prie žuvininkystės bei akvakultūros produktų geresnio tiekimo į Bendrijos rinką bei tvaraus Bendrijos rinkos vystymosi

Pagrindinės Veiksmų programoje numatytos priemonės, prisidėsiančios prie geresnio žuvininkystės bei akvakultūros produktų tiekimo į Bendrijos rinką, susijusios su rinkodaros veiksmų skatinimu, taip su žvejybos laivų ir aptarnavimo infrastruktūros tobulinimu, tokiu būdu užtikrinant produkcijos kokybės išsaugojimą tiekiant ją į rinką.

Atnaujinus seną ir sukūrus naują žvejybos uostų infrastruktūrą, įrengiant žuvų iškrovimo, atšaldymo, laikymo objektus, bus pagerintos žuvų laikymo higienos ir sanitarijos sąlygos. Tai turės teigiamą įtaką transportuojamos produkcijos kokybei ir tiekimui į rinką. Taip pat atnaujinta ir sukurta infrastruktūra galės pasinaudoti ir kitų ES šalių žvejybiniai laivai, dėl ko bus sudarytos palankios sąlygos žvejybos įmonių bendradarbiavimui ES mastu bei stiprinamas ES žuvininkystės sektoriaus konkurencingumas.

Ekspertų pastebėjimu, prisidedant prie Bendrijos rinkos plėtros ir skatinant Lietuvos žuvininkystės sektoriaus produkcijos pardavimus Bendrijos ir trečiųjų šalių rinkose, tikslinga Veiksmų programoje papildomai numatyti paramą reklamai ir rinkodarai, produktų kokybės ženklavimui ir sertifikavimui ir pan., kaip tai numatyta pagal Reglamento Nr. 1198/2006 40 straipsnį.

Lyčių lygybės skatinimas

Dėl žvejybos veiklos specifiškumo, šiame segmente dominuoja vyrai, tuo tarpu žuvis perdirbamojoje pramonėje daugumą dirbančiųjų sudaro moterys. Atsižvelgiant į tai, Veiksmų programoje nenumatytos atskiros specialios priemonės lyčių lygybei užtikrinti, tačiau yra numatytos atskiros veiklos, įtraukiant žuvininkystės veiklos grupes, numatant finansuoti atskirų veiklos sričių mokymus ir prioritetą teikiant būtent moterų mokymams, padėsiančios įtraukti kuo daugiau moterų į žuvininkystės sektorių tiek sprendimų priėmimo, tiek ir gamybos lygmenyse. Veiksmų programoje numatytose kolektyvinio intereso priemonėse galės būti remiamos veiklos, susijusios su ryšių tarp organizacijų stiprinimu ir gerosios patirties, susijusios su vyrų ir moterų lygių galimybių skatinimu, perdavimu. Pastebėtina, kad Veiksmų programoje numatyta moterų vaidmenį visų pirma stiprinti pačiose žvejų bendruomenėse, įtraukiant jas į žuvininkystės veiklos grupes. Lyčių balansas žuvininkystės regionų veikloje bus užtikrintas,

nustačius kad žuvininkystės veiklos grupės valdymo organą turi sudaryti abiejų lyčių nariai santykiu 20:80. Tokiu būdu bus netiesiogiai skatinamas lyčių nelygybės daro rinkoje mažinimas. Taip pat užtikrinti lyčių lygybę numatyta įtraukiant atitinkamus kriterijus į projektų atrankos procesą, sudarant visiems vienodas sąlygas vystyti veiklą ir gauti paramą.

Tvarios žuvininkystės regionų plėtros skatinimas, remiant esamus pajėgumus ir gerinant gyvenimo kokybę

Vertinant Veiksmų programoje numatytas priemones ir nustatytus prioritetus, kurie bus naudojami finansuotinių projektų atrankoje, matyti, kad didžiausia paramos lėšų dalis susikoncentruos Klaipėdos regione. Tai yra pakankamai logiška, kadangi būtent Klaipėdos apskrityje yra didžiausias žuvininkystės įmonių ir žuvininkystės sektoriuje užimtų darbuotojų skaičius, čia išplėtota žvejyba atviroje Baltijos jūroje ir jos priekrantėje, žuvų perdirbimas, žvejyba didžiausiame vidaus vandens telkinyje – Kuršių mariose ir žuvininkystės veiklos daro ženkliai įtaką regiono socialiniams – ekonominiams procesams.

Veiksmų programoje numatytos remtinios veiklos aiškiai rodo, kad bus gerinama gyvenimo kokybė: bus skatinamas ekologinis turizmas, smulkios turizmo infrastruktūros atnaujinimas, kraštovaizdžio tvarkymas. Veiksmų programoje numatyti mokymai, susiję su Reglamente Nr. 1198/2006 numatytomis veiklos sritimis, kvalifikacijos kėlimo, o atskirais atvejais ir perkvalifikavimo galimybės, taip pat prisidės prie gyvenimo kokybės gerinimo.

Veiksmų programoje taip pat numatoma parama vidaus vandens žuvininkystei bei akvakultūros ūkiams, tokiu būdu skatinant ir kitų šalies regionų plėtrą. Regionų augimas bus skatinamas ne tik remiant investicijas į infrastruktūros modernizavimą, bet ir verslinę žvejybą ežeruose bei upėse palaipsniui perorientuojant į rekreacinę žuvininkystę ir tokiu būdu plėtojant alternatyvias veiklas kaimiškose vietovėse.

Transnacionalinis žuvininkystės regionų bendradarbiavimo skatinimas, numatytas pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį, prisidės prie bendro sektoriaus konkurencingumo didinimo bei inovacijų plėtros. Šiame lygmenyje numatoma skleisti geriausią praktiką, keistis patirtimi įgyvendinant horizontaliuosius ES principus, remti žuvininkystės regionų darnios plėtros dalyvių tarpvalstybinių ir Bendrijų tinklų kūrimą, skatinti mokymąsi bei informacijos sklaidimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Veiksmų programoje pasirinkta įgyvendinti ketvirtąją prioritetinę kryptį, kuriai skirta 30,8 mln. Lt (8,92 mln. EUR) paramos lėšų, taip pat galima teigti, kad bus skatinama regionų plėtra.

Institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimas, siekiant geresnio Veiksmų programos įgyvendinimo

Veiksmų programoje numatyta stiprinti administracinius Veiksmų programą administruojančių institucijų darbuotojų gebėjimus, pirmiausiai siekiant užtikrinti tinkamą programos įgyvendinimą. Taip pat dalį paramos lėšų numatyta skirti papildomų etatų administruojančiose institucijose skyrimui, kas turėtų sudaryti sąlygas sklandaus bendradarbiavimo tarp regionų, suinteresuotų grupių, ryšių su plačiąja visuomene palaikymui bei informavimui.

Pati administravimo sistema ir funkcijų pasiskirstymas tarp institucijų Veiksmų programoje aprašyta pakankamai glaustai ir tik tiek kiek to reikalaujama pagal Reglamentą Nr. 1198/2006. Pateikta Veiksmų programos įgyvendinimo schema atitinka minėtame reglamente

keliamus reikalavimus ir sudaro tinkamas prielaidas sklandžiam Veiksmų programos įgyvendinimui, tačiau siekiant aiškesnio administravimo funkcijų paskirstymo ir administravimo procedūrų detalizavimo, papildomai bus parengti specialūs atskiri dokumentai. Taip pat ekspertai atkreipė dėmesį į tai, kad audito institucija paskirtas Žemės ūkio ministerijos Vidaus audito departamentas, nors remiantis Reglamento Nr. 1198/2006 reikalavimais, ši institucija turėtų būti *„funkcionaliai nepriklausoma“* nuo vadovaujančios institucijos, t.y. Žemės ūkio ministerijos.

Atsižvelgimas į Veiksmų programos strateginio poveikio aplinkai vertinimo pastabas

Atsižvelgiant į Veiksmų programos SPAV, kuri atliekanti buvo vertinama, kaip programoje numatytų uždavinių sprendimas įtakos atskirus aplinkos komponentus bei tvarią jų plėtrą, didžiausią teigiamą poveikį atskiriems aplinkos komponentams turės priemonės numatytos pirmojoje, antrojoje ir ketvirtojoje prioritetinėse kryptyse.

Ex-ante vertintojų nuomone, Veiksmų programoje tinkamai atsižvelgta į SPAV vertintojų pasiūlymus ir tinkamai pakoreguotos atskiros Veiksmų programos priemonės. Pagal III prioritetinės krypties 3 priemonę „Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra“ nuspręsta teikti prioritetą atskiroms saugomoms žuvų rūšims, siekiant sudaryti palankias sąlygas natūraliai žuvų išteklių reprodukcijai, migracijai ir nerštui. Skiriant paramą pagal II prioritetinės krypties 2 priemonę „Akvakultūra“ papildomas prioritetas bus teikiamas akvakultūros įmonėms, kurių visi ar dalis tvenkinių patenka į *Natura 2000* paukščių apsaugai svarbias teritorijas. Taip pat siekiant sumažinti nepageidaujamą saugomų žuvų ir vandens paukščių priegaudą bei sudaryti palankias sąlygas aplinkos kokybės išsaugojimui ir pagerinimui, numatyta pagal I prioritetinės krypties 3 priemonę „Žvejybos laivų modernizavimas“ ir II prioritetinės krypties 2 priemonę „Žvejyba vidaus vandenyse“ prioritetą teikti projektams, skirtiems laivų ir žvejybos įrangos modernizavimui, kai siekiama didesnio selektyvumo žvejybos metodų įdiegimui bei kai siekiama sumažinti nepageidaujamą saugomų žuvų priegaudą.

Veiksmų programos rengėjų atsižvelgimas į ex-ante vertintojų pastabas vertinimo metu

Ex-ante vertinimo metu buvo nuolat bendraujama su Veiksmų programos rengėjais, siekiant kuo geriau pataisyti Veiksmų programą. Veiksmų programos rengėjai atsižvelgė į *ex-ante* vertintojų pasiūlymą pataisyti Veiksmų programą, įtraukiant papildomą paramą iš EŽF naujų rinkų plėtrai ir skatinimo kampanijom (Reglamento Nr. 1198/2006 40 straipsnį), bei bandomiesiems projektams. Veiksmų programos rengėjai patikino, kad ateityje atsižvelgs į *ex-ante* vertintojų finansinius skaičiavimus tarp priemonių ir laikysis jų rekomendacijų. Taip pat vertinimo metu buvo atsižvelgta į daugumą pasiūlymų pataisyti SWOT analizę.

IVADAS

Išankstinis Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos vertinimas atliekamas, remiantis Reglamento Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo⁶ 47 straipsniu, siekiant optimizuoti finansinių išteklių panaudojimą bei pagerinti programavimo dokumentą.

Ši vertinimo ataskaita analizuoja Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programą. Paskutinis Veiksmų programos variantas pateiktas vertintojams parengtas 2006 metų gruodžio 18 dieną. Darbo eigoje buvo analizuojamos ir anksčiau parengtos Veiksmų programos versijos, kurioms buvo pateiktos pastabos ir į dalį iš jų jau yra atsižvelgta analizuojamoje Veiksmų programos versijoje.

Vertinimo ataskaitos tikslai

Pagrindinis Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos vertinimo ataskaitos tikslas yra padėti užtikrinti veiksmų programos aktualumą bei atitikimą tiek Europos Bendrijos, tiek ir nacionaliniams tikslams bei prioritetams. Vienas iš svarbiausių vertinimo tikslų yra padėti tinkamai paskirstyti finansinius išteklius, pagerinti programinio dokumento kokybę, numatant svarbiausius ilgalaikius ir vidutinės trukmės poreikius, formuluojant uždavinius, įvertinant numatomus pasiekti rezultatus, priskiriant tinkamus ir kiekybiškai išmatuojamus jų pasiekimo rodiklius, susiejant veiksmų programą su pagrindiniais strateginiais Europos Bendrijos ir nacionaliniais plėtros dokumentais, įvertinant ateityje sukuriama pridėtinę vertę, užtikrinant, kad veiksmų programoje nekartojamos praeities klaidos bei užtikrinant, kad įgyvendinimo, monitoringo, vertinimo ir finansų valdymo struktūros yra tinkamai parengtos programos įgyvendinimui.

Išankstinis vertinimas yra privalomas pagal Reglamentą Nr. 1198/2006, įtvirtinantį pagrindines EŽF funkcionavimo nuostatas, ypatingą dėmesį skiriančias įgyvendinimo kokybei ir rezultatų efektyvumui.

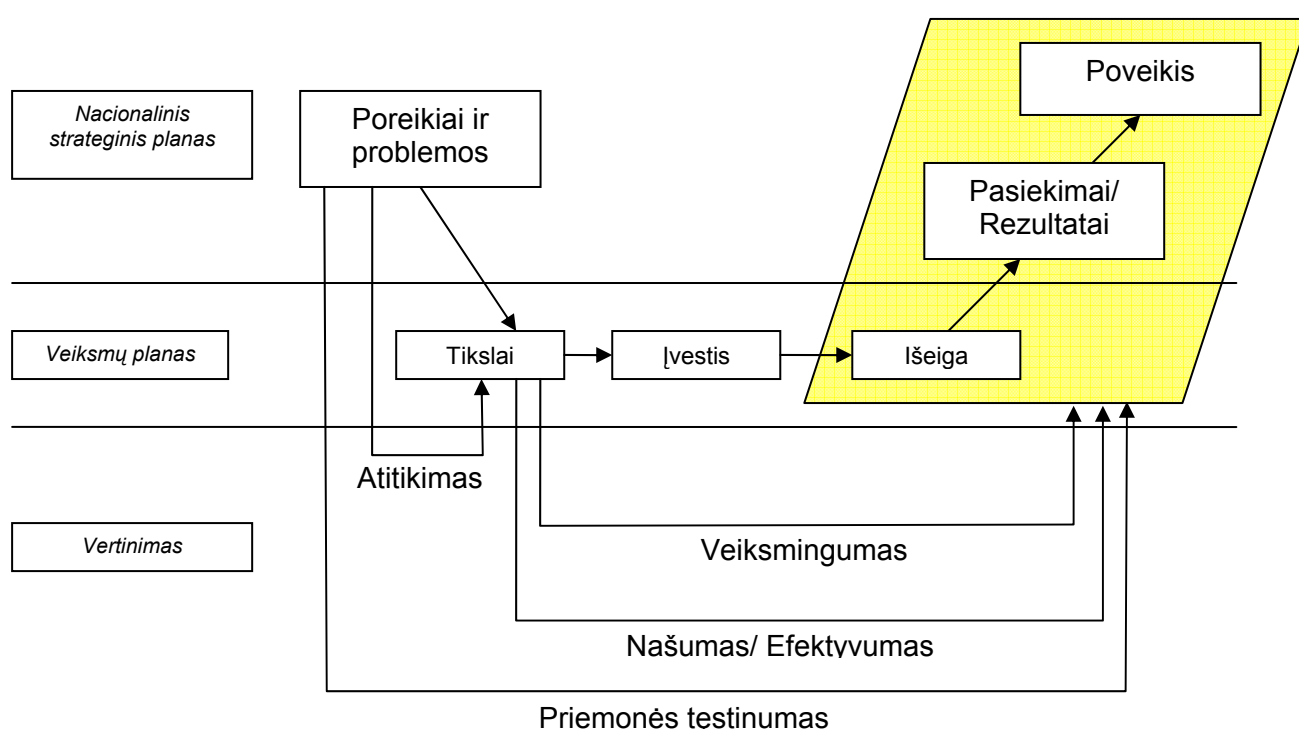
Išankstinis vertinimas pirmiausiai kreipia dėmesį į sektoriaus stiprybių-silpnybių-galimybių-grėsmių (SSGG) analizę, įvertina sektoriaus potencialą ir plėtros galimybes. Toks vertinimas pateikia išankstines išvadas sprendimus priimančioms institucijoms ar plėtros kryptys pasirinktos teisingai, ar strategija ir suformuluoti tikslai yra aktualūs, ar nėra neatitikimo bendrai Europos Bendrijos politikai ir plėtros gairėms, ar planuojamas poveikis ir rezultatai yra realiai pasiekiami. Taip pat išankstinis vertinimas sukuria pagrindą būsimiems vertinimams užtikrinant kiekybiškai išmatuojamų bei atskiriems tikslams specifinių rodiklių pasirinkimą programavimo eigoje. Be to, išankstinis vertinimas padeda tiksliai apibrėžti projektų atrankos kriterijus ir užtikrinti, kad atrenkant ir įgyvendinant projektus yra atsižvelgiama į ES prioritetus. Ir galiausiai, išankstinis vertinimas padeda užtikrinti sprendimo priėmimų skaidrumą, sudarant sąlygas paaiškinti prioritetų pasirinkimą ir laukiamą efektą.

Išankstinis vertinimas atliekamas remiantis šiais pagrindiniais kriterijais:

⁶ 2006 m. liepos 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo

- 1) *aktualumo*, kuris parodo, kiek suformuluoti tikslai atitinka realius sektoriaus, nacionalinius ir ES poreikius;
- 2) *efektyvumo*, kuris padeda nustatyti ar suformuluoti tikslai yra realiai pasiekiami iki 2013 metų;
- 3) *veiksmingumo*, kuris įvertina ar teisingai paskirstyti išteklių susiejant juos su numatomais sukurti produktais ir planuojamais rezultatais,
- 4) *naudingumo*, kuris padeda nustatyti ar numatomas poveikis yra realiai tikėtinas, o taip pat įvertina šį numatomą poveikį platesniame socialinės ekonominės plėtros kontekste, įskaitant aplinkosauginį poveikį.

Be to, iš anksto vertinant programą yra atsižvelgiama ir į programos *nuoseklumą* bei *šąsajas* tarp atskirų tikslų ir uždavinių, o taip pat šąsajas su kitais nacionaliniais ir ES plėtros dokumentais.

1 pav. *Programų vertinimo modelis*

Vertinimo ataskaitos struktūra

Ataskaitos struktūra pasirinkta remiantis Europos komisijos išankstinio vertinimo Europos žuvininkystės fondui vadovo projektu ir metodiniais nurodymais.

Ataskaita turi 2 priedus. 1 priede pateikiamos rekomendacijos Veiksmų programos tobulinimui, 2 priede pateikiama Strateginio poveikio aplinkai vertinimo ataskaita.

Metodologija

Vertinimo metodologija paremta Europos komisijos Išankstinio vertinimo vadovu, skirtu Europos Žuvininkystės fondui naujam programavimo laikotarpiui 2007 – 2013 metams⁷ ir Europos Komisijos Praktiniais nurodymais monitoringo ir vertinimo rodiklių panaudojimui vertinant Europos Žuvininkystės fondo veiklą⁸. Vertinimo procesą galima suskirstyti į tokius pagrindinius etapus:

1. *Dokumentų ir informacijos analizė* apžvelgia buvusių susijusių programų patirtį ir rezultatus. Pagrindiniai analizuoti dokumentai yra Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Valstybės ilgalaikės plėtros strategija, Lietuvos ūkio plėtros (iki 2015 metų) strategija, 1999 m. birželio 28 d. Europos Tarybos sprendimas nustatantis Komisijos naudojimąsi jai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais tvarka, 2002 m. gruodžio 20 d. Europos Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 „Dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką“ bei nacionaliniai teisės aktai reglamentuojantys žuvininkystės sektorių Lietuvoje. Be to, atliekant šį išankstinį vertinimą, buvo naudojamos sektoriaus plėtros ataskaitomis bei statistiniais duomenimis. Siekiant įvertinti Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos suderinamumą su Europos Sąjungos strateginiais dokumentais, buvo atlikta ir šių dokumentų apžvalga.
2. *Vertintojų darbo grupės* buvo sudarytos siekiant detaliai įvertinti nustatytus žuvininkystės sektoriaus poreikius, suformuluotus plėtros tikslus, o taip pat prioritetų pasirinkimo teisingumą.
3. *Interviu su Veiksmų programos regėjais bei pagrindiniais sprendimus priimančiais asmenimis* LR Žemės ūkio ministerijoje, kurie dalyvavo rengiant programą įvairiuose lygmenyse. Pokalbių metu buvo siekiama platesnio požiūrio į tikslų pasiekimo galimybes, o taip pat įvertinti organizacines struktūras bei procedūrų įgyvendinimo lygį.

Vertintojų darbo grupės naudojo skirtingą darbo praktiką.

(a) Dirbant vertintojų darbo grupei, analizuojančiai Veiksmų programos atitikimą sektoriaus poreikiams, tikėtiną poveikį socialiniams – ekonominiams procesams, strateginiams tikslams, pasiteisino kiekybinio kokybinių reiškinių vertinimo, panaudojant kokybės indeksų metodą, praktika. Ekspertams pateikiami struktūriškai organizuoti vertinimo teiginiai su galimais atsakymo variantais. Indeksų K reikšmės nustatomos vienpolių 3 gradacijų skalių (0; 0,5; 1) pagrindu pagal formulę.

$$K_i = \sum_{j=1}^N \frac{k_j n_i}{n}$$

⁷ Methodological Working Papers for the new Programming period, 2007-2013 Draft Working Paper on ex ante evaluation for the European fisheries fund.

⁸ The New Programming Period, 2007-2013: Methodological Working Papers Draft Working Paper [X] Indicators for monitoring and evaluation: a practical guide for the European fisheries fund.

kur: k_j – atsakymo varianto svorio koeficientas, n_i – atsakymų į alternatyvą skaičius, n – bendras atsakymų skaičius.

Gautos indeksų kiekybinės reikšmės deformalizuojamos pagal intervalus: Taip (1,000 – 1,666), Dalinai (1,667 – 2,333), Ne (2,334 – 3,000).

Tai leido kiekybiškai įvertinti ne vien tik atskirus teiginius, bet ir apibendrinti įvertinimus pagal atskiras teiginių grupes viso vertinamojo objekto mastu. Gauti kiekybiniai įvertinimai ne vien pagerina didesnę vertinimo objektyvumą, bet sumažina žodinių vertinimų ir su tuo susieto neapibrėžtumo laipsnį.

Dirbant su sudėtingais, nepilnai apibrėžtais objektais, pasiteisino Delfų dviejų pakopų ekspertų vertinimo metodika. Pirmajame etape kiekvienas vertintojas atskirai įvertino siūlomus teiginius. Apibendrinti rezultatai su komentarais buvo sugrąžinti vertintojams vertinti antrą kartą, turint galimybę patikslinti savo vertinimą, atsižvelgiant į vertinimo vidurkį bei kitų vertintojų pateiktus argumentus.

Antrame etape vertintojams buvo pateikti apibendrinti jų vertinimai ir komentarai, bet nebuvo nurodyta kuris vertintojas yra komentarų autorius. Nežiūrint to, kad vertintojai nežinojo, kas yra komentarų autorius, vertintojai, kurie nėra tiesiogiai susiję su atitinkama sritimi, pakoregavo savo vertinimus atsižvelgdami į vertinimus, kuriuos pirmame etape padarė vertintojai tiesiogiai susiję su atitinkamu sektoriumi. Tiesiogiai susijusių ekspertų vertinimai antrame etape buvo tokie pat kaip ir pirmajame, tik truputį papildyti komentarai.

(b) Finansinė Veiksmų programos analizė buvo atlikta atskirai. Vertinant Veiksmų programoje numatytų priemonių finansavimą buvo naudojami ne tik pačioje Veiksmų programoje pateikiami planuojamo lėšų paskirstymo duomenys, bet ir naudojami Veiksmų programos rengėjų pateikti darbo dokumentai, kurie leido peržiūrėti numatytą finansavimą ne tik prioritetinių kryptių, bet ir priemonių lygmenyje. Didelis dėmesys atliekant 2007-2013 m. laikotarpyje numatyto finansavimo vertinimą skirtas 2004-2006 m. lėšų įsisavinimui, atsižvelgiant į šio laikotarpio pamokas.

Veiksmų programos sąsajos su ES strateginiais dokumentais, bendrąja ES žuvininkystės politika bei nacionaliniais programiniais dokumentais patikslina ryšį tarp programos strateginių tikslų ir kitų nacionalinių, regioninių, ES, horizontalių bei sanglaudos politikos tikslų. Vidinė darna vertinama, siekiant pagerinti paramos naudingumą bei užtikrinti finansinius išteklius, skiriamus iš nacionalinių ar regioninių fondų. Išorinis veiksmų programos suderinamumas su nacionaliniais bei ES strateginiais tikslais, padeda užtikrinti, kad parengta Veiksmų programa prisideda prie Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo.

Ekonominio pagrindimo, nuoseklumo ir darnumo įvertinimas sudaro pagrindinę išankstinio vertinimo dalį. Šiuo požiūriu atliekamas strategijos, jos pagrindimo, nuoseklumo ir galimos rizikos įvertinimas, o taip pat prioritetų pasirinkimo priežasčių, biudžeto padalijimo, pasirinktų teminių, teritorinių bei finansinių prioritetų pasirinkimo, priemonių tarpusavio suderinamumo ir papildomumo įvertinimas. Programos nuoseklumas vertinamas globalių tikslų kontekste, remiantis atsiradusiais poreikiais ir esamais pagrindiniais neatitikimais (nedarbo, pajamų, horizontaliais ir kt.), o taip pat atitikimo nacionaliniams ir ES strateginiams tikslams požiūriu.

Strateginis poveikio aplinkai vertinimas (toliau - SPAV) yra potencialių gamtai žalingų projektų rizikos sumažinimo priemonė, padedanti integruoti SPAV rezultatus į investicinių

prioritetų atrankos kriterijus. SPAV analizuoja Veiksmų programos įgyvendinimo galimą poveikį gamtinei aplinkai, saugomoms gamtinėms teritorijoms, bioįvairovei ir gamtos ištekliams, gamtiniam ir kultūriniam paveldui, nekilnojamajam turtui, visuomenės sveikatai bei gyvenimo kokybei trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvoje. Šiuo tikslu yra analizuojamas programos kontekstas, galimos ateities tendencijos tuo atveju, jei programa nebūtų įgyvendinta, o taip pat sudaromos sąlygos ankstyvoms konsultacijoms tarp suinteresuotų asmenų ir įstaigų grupių, įskaitant visuomenę, atskirus piliečius bei organizuotus tarpininkus.

Bendrijos intervencijos sukuriama pridėtinė vertė įvertinama remiantis pridėtinės vertės Bendrijos bendrosios žuvininkystės politikos požiūriu, sukuriama pridėtinės vertės Bendrijos prioritetams, ekonominės ir socialinės sanglaudos žuvininkystėje požiūriu, finansų sukuriama pridėtinė vertė papildomumo ir įtakos prasme, o taip pat partnerystės, daugiamečio planavimo, monitoringo ir vertinimo, patikimo finansų valdymo. Vertinant Bendrijos intervencijų pridėtinę vertę, svarbu yra įvertinti ir patirties pasikeitimą ir kontaktų užmezgimą regiono, šalies ar Bendrijos mastu.

Horizontaliųjų principų (darnaus vystymosi, aplinkosaugos, lygių galimybių, regionų plėtros, žinių visuomenės) įtvirtinimo Veiksmų programoje įvertinimas atliekamas remiantis ES Darnios plėtros strategija⁹, kuri susieja horizontaliųjų principų įgyvendinimą su demokratijos skatinimu, socialine sanglauda, santarve, sveikata, saugumu ir teisinga visuomene, kuri pripažįsta pagrindines žmogaus teises ir kultūrinę įvairovę bei sudaro vienodas galimybes bei kovoja su bet kokia diskriminacija.

⁹ Priimta 2001 m. birželio 15-16 d. Geteborgo Europos Vadovų Tarybos

1. Problemų, kurias identifiko ir siekia spręsti Veiksmų programa, įvertinimas

Vertinant Veiksmų programoje numatytų problemų identifikavimą bei jų sprendimo galimybes naudojant EŽF teikiamas finansines galimybes pirmiausia reikia vertinti SSGG analizės ir taikytinų priemonių nuoseklumą. Kadangi nacionalinis strateginis planas ir Veiksmų programa buvo rašomi ne tik identifikuojant problemas, kurių sprendimą galėtų užtikrinti EŽF lėšos, SSGG analizė šiame dokumente galima vertinti, kaip nuoseklų perėjimą nuo problemų ir galimybių identifikavimo prie uždavinių bei galimų priemonių, kurios konkrečiai turi būti įvardintos operacinių programų lygmenyje.

Reikia pažymėti, kad Veiksmų programos SSGG ne visiškai atitinka dokumente aprašomas priemonės, pavyzdžiui, žvejybos vidaus vandenyse analizės metu nustatyta, kad viena iš šios srities silpnųjų pusių yra nepakankamai efektyvūs žuvivaisos darbai. Šie darbai yra finansuojami iš nacionalinių lėšų, o problemos sprendimui Veiksmų programoje nėra numatyta jokių finansinių priemonių ar galimybių. Manoma, kad SSGG analizės bendrojo pobūdžio teiginiai, kurie tiesiogiai nėra susiję su numatytomis EŽF priemonėmis turi būti pašalinti iš Veiksmų programos, kurioje jie neturi jokios loginės tąšos bei turi būti paliekami tik Nacionalinio strateginio plano uždaviniams pagrįsti.

Jūrų žuvininkystės sektorius

Pagrindinė jūrų žuvininkystės problema yra žvejybos kvotų trūkumas bei žvejybos laivų senumas bei neefektyvumas. Dėl žvejybos kvotų trūkumo atsiranda ir kitos problemos – nepakankamos pajamos, neužtikrinančios investicijų į žvejybos laivyną bei infrastruktūros plėtrą.

Žvejybos tvarką ir taisykles bei leistinų sužvejoti žuvų apimtis Baltijos jūroje iki 2005 metų nustatė Tarptautinė žvejybos Baltijos jūroje komisija narių sutarimu. Tačiau Lietuvai, Latvijai, Lenkijai bei Estijai tapus ES narėmis, šioje organizacijoje faktiškai liko tik 2 narės – ES ir Rusijos Federacija. Todėl nuo 2006 metų Tarptautinės žvejybos Baltijos jūroje komisijos veikla sustabdyta, o leistinas žvejybos Baltijos jūroje kvotas Lietuvai skiria tik ES. Dabar žvejybos kvotas Baltijos jūroje nustatomos kasmet derybų tarp EK ir šalių narių keliu, atsižvelgiant į kasmetines ICES mokslininkų tyrimus bei rekomendacijas. Toks planavimas yra labai nestabilus bei sumažina verslo planavimo bei plėtros galimybes. Lietuvos atviros Baltijos ir didžiąją dalimi priekrantės žvejybos laivai labiausiai priklausomi nuo menkių žvejybos. Menkių išteklių mokslininkų teigimų yra itin blogos būklės bei reikalauja atstatymo priemonių.

2005 metais, palyginti su 2004 m., Lietuvos žvejai Baltijos jūroje sugavo apie 7 proc. daugiau žuvų. Priekrantėje sugauta beveik trečdaliu mažiau žuvų. 2005 m. sugauta 38 proc. daugiau šprotų, tačiau jų kvota liko neišnaudota. Kaip ir 2004 m., 2005 m. dalis šprotų žvejybos kvotos buvo pakeista į menkių žvejybos kvotą. Patariama taip pat peržiūrėti bei patikslinti Lietuvai skiriamų kvotų dydį, kuris skiriasi nacionaliniame strateginiame plane ir Veiksmų programoje.

Tolimosios žvejybos laivyno žvejybos galimybes apsprendžia santykiai su trečiosiomis šalimis. 2004 m. pasirašius tarpvalstybinę sutartį su Mauritanijos Islamo Respublika, Lietuvos žvejybos įmonės įgavo teisę žvejoti Mauritanijos vandenyse Lietuvos valstybės vardu. Prieš tai buvo žvejojama pagal komercinį Mauritanijos Vyriausybės ir Lietuvos žvejybos įmonių susitarimą. Nuo 2004 metų rudens Lietuvos laivai pradėjo žvejybą prie kitos Afrikos valstybės – Maroko krantų. Lietuvai įstojus į ES, žvejyba Šiaurės Atlanto žvejybos organizacijos (angl. NAFO) regione buvo smarkiai sumažinta, ir Lietuvos žvejybos įmonėms teko ieškoti kitų

žvejybos plotų. Sugavimai šiame regione mažėjo. Visos šios žvejybos galimybės taip pat nėra stabilios bei kasmet gali būti peržiūrėtos. Tarp Atlanto vandenyne sugaunamų žuvų vyrauja stauridės, sardinėlės, ančiuviai, skumbrės, jūrų ešeriai. Vandenyne sugaunama apie 90 proc. viso žuvų ir kitų jūrų gyvūnų kiekio, t.y. labai didelė žuvų dalis. Todėl žvejybos galimybės tolimuosiuose vandenyse yra itin svarbios Lietuvos žvejybos sektoriui.

Žvejybos galimybių nestabilumo situacijoje, dar labiau sumažėjus žvejybos kvotoms bei neužtenkant pajamų verslo išlaikymui, Lietuva taikys žvejybinės veiklos nutraukimo bei laikino žvejybinės veiklos sustabdymo bei kompensacijų žvejams priemones, kurios padės užtikrinti žvejų ekonominę gerovę.

Lietuvos žvejybos laivai yra pasenę, dauguma atviros Baltijos jūros žvejybos laivų buvo pagaminti dar TSRS gamyklose, jie yra dideli, bet jų varikliai yra pakankamai maži, palyginus su kitų šalių menkes žvejojantčiais traleriais (Danijos ir Švedijos). Deja, EŽF reglamentas nenumato variklių pakeitimo į naujesnius bei galingesnius, tačiau numatoma galimybė investuoti į kitus laivo įrenginius, užtikrinant produkcijos kokybės išsaugojimą bei darbuotojų saugą. Taip pat numatoma galimybė pakeisti žvejybos priemones bei perorientuoti laivus į pelaginių žuvų žvejybą. Tokiu būdu tikimasi iš dalies padidinti laivų efektyvumą.

Svarstytinas klausimas ar ES paramos naudojimas galėtų būti traktuojamas kaip galimybė. Manoma, kad ES parama ir kiti finansiniai ištekčiai yra priemonės tikslams bei uždaviniams pasiekti ir negali būti traktuojami kaip galimybės. Pavyzdžiui, jūrų žuvininkystės SSGG analizėje prie galimybių rašoma: „Žvejybos infrastruktūros objektų statyba ir įrengimas bei pirminio pardavimo rinkos plėtra, pasinaudojant ES parama“. Manoma, kad žvejybos infrastruktūros objektų statyba ir įrengimas bei pirminio pardavimo rinkos plėtra yra galimybė, tačiau ES parama šiuo atveju yra tik priemonė galimybei pasiekti, esant poreikiui, o poreikis šiuo atveju yra akivaizdus.

Net pastačius naują prielauką Baltijos jūros žvejybos laivams, joje liko neįrengta dalis infrastruktūros objektų (pvz. dėžių plovimo įrenginiai, įrankių sandėliai, kuro bei vandens kolonėlės) ir jų įrengimo poreikis bei investicijų šaltiniai galėtų būti svarstomi 2007-2013 programavimo laikotarpiu. Taip pat konstatuojama, kad priekrantėje yra patvirtinta 30 žuvų iškrovimo vietų, kurios visos yra krantinės arba tiesiog vieta paplūdimyje, prie kurios gali privažiuoti automobilis. Todėl svarstytinas klausimas, teiginyje „Nepakankamai išplėtotą Baltijos jūros priekrantės žvejybos infrastruktūrą“ žodžius „nepakankamai išplėtotą“ pakeisti į „neišplėtotą“ ar pan.

Veiksmų programoje pateikta jūrų žuvininkystės analizė bei identifikuotos silpnybės, stiprybės galimybės ir grėsmės atitinka esamą sektoriaus padėtį, tačiau reiktų atkreipti dėmesį, kad jūrų žvejybos srityje veikia tik viena gamintojų organizacija, kuri SSGG analizėje minima daugiskaita.

Žvejyba vidaus vandenyse

Pagrindinis vidaus vandens telkinys, kuriame versliniais žvejybos įrankiais sugaunama didžiausia (80 proc.) žuvų dalis yra Kuršių marios. Šiame telkinyje tai pat susitelkę didžioji dauguma verslinės žvejybos įmonių. Kai kurių žvejybos įrankių šiame telkinyje kiekis bei pagrindinių verslinių žuvų leistinos žvejybos kvotos yra ribojamos.

Manoma, kad pagrindinės vidaus vandens žvejybos problemos yra paminėtos SSGG analizėje. T. y. žvejybos galimybių trūkumas, didelis verslinę žvejybą vykdančių įmonių skaičius ir menki sugavimai, infrastruktūros nebuvimas ar jos trūkumas. Prie silpnųjų pusių taip pat

minimas techninių atliekų tvarkymo bei utilizavimo infrastruktūros trūkumas. Ši problema yra pakankamai aktuali, tačiau, siekiant nuoseklumo, šiai problemai spręsti turi būti numatytos detalios priemonės ar veiksmai tolimesnėje priemonių aprašymo dalyje.

Atkreiptinas dėmesys, kad Veiksmų programoje kaip silpnybė nurodomi nepakankamai efektyvūs žuvivaisos darbai. Tačiau žuvivaisos darbų efektyvumo problema yra daugiau valstybės vidaus reikalas, nes vandens telkinių įveisimas vykdomas daugiausia nacionalinėmis lėšomis ir iš EŽF įveisimas neremiamas, o Veiksmų programa skirta būtent EŽF įgyvendinimui, todėl siūlytina šios silpnybės įvardinimo Veiksmų programoje atsisakyti.

Žvejybos vidaus vandenyse problemoms spręsti numatytos dvi priemonės – žvejyba vidaus vandenyse ir gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra. Pagrindinės pirmos priemonės veiklos sritys: vidaus vandenų žvejybos laivų modernizavimas, vidaus vandenų žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą, žvejybos infrastruktūros objektų įrengimas, laikinas žvejybos veiklos sustabdymas; antrosios: nerštaviečių ir migracijos takų atkūrimas, aplinkos apsauga ir jos gerinimas Natura 2000 sistemoje, kai jos teritorijos yra tiesiogiai susijusios su žvejybos veikla. Šių priemonių taikymas įgalina spręsti svarbiausias vidaus vandenų žuvininkystės problemas.

Akvakultūra

Lietuvoje daugiausia verslinių žuvų išauginama tvenkiniuose, kur žuvis augina 18 akvakultūros bendrovių ir apie 50 ūkininkų. Akvakultūros tvenkinių plotas – 10,5 tūkst. ha, projektinis pajėgumas – 5,5 tūkst. t prekinį žuvų per metus. Deja, dėl ribotos produkcijos paklausos rinkoje išnaudojama mažiau kaip pusė pajėgumų. 2005 metais akvakultūros tvenkinių žuvininkystėje dirbo 340 darbuotojų. Vyrauja mikro ir mažos įmonės, kuriose dirba iki 49 žmonių, metinės pajamos nesiekia 7 mln. Lt, turto balansinė vertė – iki 5 mln. Lt. Tvenkinių žuvų metinė vertė (faktinėmis pardavimo kainomis) padidėjo nuo 8,3 mln. Lt 2001 m. iki 13,4 mln. Lt 2005 m. Apie 97 proc. tvenkinių produkcijos sudaro karpiai. Tačiau akvakultūros bendrovėse žuvų asortimentas plečiamas. Auginami upėtakiai, eršketai, lydekos, karosai, lynai. Daugiausia žuvų parduodama šalies vidaus rinkoje. Dalis jų eksportuojama. 2005 m. buvo eksportuota 14 proc. prekinį gyvų karpų.

Ekspertiniu vertinimu, akvakultūros ūkio analizė yra labiau orientuota į stambiuosius gamintojus ir visai nepateikiama duomenų apie ūkininkus, kurie taip pat verčiasi žuvų auginimu tvenkiniuose. Taip pat galėtų būti paminėtos galimybės auginti vertingas žuvų rūšis uždaroje sistemoje, jei nustatoma, kad konkrečiu atveju tai yra ekonomiškai naudinga ir perspektyvu.

Taip pat manoma, kad Veiksmų programoje prie sektoriaus analizės nebūtinai valstybės pagalbos priemonių aprašymas.

Žuvų perdirbimas ir rinkodara

Šalies žuvų perdirbimo pramonė pastaraisiais metais sparčiai plėtojosi. Daugumos perdirbimo įmonių pagaminti žuvų produktai eksportuojami į ES ir trečiąsias valstybes. Didėjanti lietuviškų žuvų produktų paklausa sudaro galimybes plėsti žuvų perdirbimo pramonę, modernizuojant jau veikiančius ir įrengiant naujus gamybinius pajėgumus. Tokiu būdu žuvininkystės sektoriuje būtų sukuriamos papildomos darbo vietos.

Manoma, kad pagal galimybę galėtų būti pateikta daugiau informacijos apie didmeninės ir mažmeninės prekybos įmones, kuriuos prekiauja žuvų produktais. Tačiau suprantama ir

duomenų trūkumo problema bei prekybos įmonių asortimento plotis, tarp kurio sunku išskirti prekyba žuvimis iš prekybos kitais maisto produktais.

2. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos suderinamumas su kitais nacionaliniais ir Bendrijos strateginiais dokumentais, bendraja ES žuvininkystės politika bei su kitais programiniais dokumentais

ES Darnios plėtros strategija¹⁰ (Geteborgo strategija) ir Bendrijos strateginės gairės 2007-2013 metams¹¹ (Lisabonos strategija) papildo viena kitą. ES Darnios plėtros strategija pirmiausiai kreipia dėmesį į gyvenimo kokybę, suderinamumą tarp įvairių kartų bei suderinamumą tarp visų ūkio šakų, įskaitant užsienio politiką, ir pripažįsta ekonomikos plėtrą kaip prielaidą pilietinei darnai pasiekti. Tuo tarpu Bendrijos strateginės gairės 2007-2013 metams pagrindinį dėmesį skiria bendram darnios plėtros tikslui pasiekti ir įvardija ekonominių konkurencingumą, ekonomikos augimą ir užimtumą kaip pagrindines priemones šiam tikslui pasiekti.

Pagrindinis atnaujintos ES Darnios plėtros strategijos tikslas yra identifikuoti ir numatyti priemones, padedančias Europos Sąjungai pagerinti gyvenimo kokybę šiai ir ateinančioms kartoms, o kaip priemonę šiam tikslui pasiekti, sukurti darnias visuomenes, sugebančias efektyviai naudoti išteklius ir perimti socialinės ekonominės plėtros inovacinį potencialą ir tuo būdu užtikrinti visuomenės gerovę, aplinkos apsaugą ir socialinę sanglaudą. Veiksmų programa, pagal visas prioritетines kryptis numatanti gamtos išsaugojimui ir gerinimui, žuvininkystės išteklių tausojimui ir atstatymui skirtas priemones prisideda prie gyvenimo kokybės gerinimo, efektyvaus išteklių naudojimo ir aplinkos išsaugojimo. Veiksmų programa atitinka Geteborge naujai pateiktos darnaus vystymosi strategijos nuostatas. Šio tikslo bus siekiama, derinant žvejojimo galimybes su žvejojimo pajėgumais (pirmosios prioritетinės krypties pirmoji priemonė, antrosios prioritетinės krypties antroji priemonė), diegiant selektyvesnes žvejojimo priemones ir tokiu būdu apsaugant ir plėtojant gyvuosius vandens išteklius (pirmosios prioritетinės krypties trečioji priemonė, antrosios prioritетinės krypties antroji priemonė), remiant investicijas į žuvų perdirbimo įmones, kurių pasėkoje bus mažinamas šalutinių perdirbimo produktų ir atliekų išmetimas į aplinką (antrosios prioritетinės krypties trečioji priemonė).

Siekiant tiesioginio teigiamo poveikio gamtinei aplinkai, pagal trečiosios prioritетinės krypties trečiąją priemonę numatyta parama aplinkos apsaugai ir jos gerinimui *Natura 2000* sistemoje, kai jos teritorijos yra tiesiogiai susijusios su žvejojimo veikla. Tuo atveju bus skiriama parama valdymo planų, strategijų ir schemų parengimui, infrastruktūrai, įskaitant nusidėvėjimą ir saugomų teritorijų įrangą, darbuotojų mokymui ir gebėjimų ugdymui bei susijusioms studijoms. Taip pat pagal antrosios prioritетinės krypties pirmąją priemonę, remiantis Reglamento Nr. 1198/2006 30 straipsniu, bus skiriamos kompensacijos už akvakultūros gamybos metodus, padedančių apsaugoti aplinką bei pagerinti aplinkos kokybę ir išsaugoti gamtą, naudojimą teritoriniuose vienetuose, esančiuose *Natura 2000* teritorijose arba netoli jų.

¹⁰ Priimta 2001 m. birželio 15-16 d. Geteborgo Europos Vadovų Tarybos

¹¹ Komisijos komunikatas „Sanglaudos politika ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui skatinti: Bendrijos strateginės gairės 2007-2013 m.“, KOM (2005) 299, 2005. 7.5

Bendrijos strateginės gairės 2007-2013 metams kaip pagrindinį tikslą numato augimo potencialo ir produktyvumo didinimą bei socialinės sanglaudos skatinimą, pagrindinį dėmesį skiriant žinių, inovacijų ir žmogiškųjų išteklių stiprinimui. Šioje strategijoje pagrindinį tikslą numatoma pasiekti stiprinant sąveiką tarp aplinkosaugos ir ekonominio augimo, užtikrinant ilgalaikę ekonominio augimo darnią plėtrą, sumažinant išorinius aplinkosauginius kaštus ekonomikai bei skatinant užimtumą ir inovacijas. Lietuva yra nustačiusi tokius nacionalinius prioritetus, įgyvendinant Lisabonos Strategiją: makroekonomikos srityje – išlaikyti spartų ekonomikos augimą, makroekonominį stabilumą ir siekti visateisės narystės Ekonominėje ir pinigų sąjungoje; mikroekonomikos srityje – skatinti Lietuvos įmonių konkurencingumą; užimtumo srityje – skatinti užimtumą ir investicijas į žmogiškąjį kapitalą. Siekti Lisabonos tikslų padės Veiksmų programoje skiriamas dėmesys žinių ekonomikos siekiams įgyvendinti, skatinant sąveiką tarp aplinkosaugos ir ekonominio efektyvumo bei konkurencingumo didinimo. Visose prioritetinėse kryptyse numatytos priemonės, leidžiančios suteikti žinių ekonomikos bruožų žuvininkystės sektoriui. Tam, be abejo, pasitarnaus numatytas profesinių gebėjimų tobulinimas ir naujų mokymo metodų ir priemonių plėtojimas, žuvininkystės bendruomenių narių mokymas ir kvalifikacijos kėlimas. Parama mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystės skatinimui – ypač veiksmingos priemonės, kurios skatins darbuotojų žmogiškuosius gebėjimus, naujų žinių ir įgūdžių įgijimą, sudarys geresnes sąlygas darbo vietoms kurti, pajamoms iš alternatyvios žvejybai veiklos gauti, žuvininkystės sektoriaus konkurencingumui stiprinti. Siekiant pritraukti jaunos specialistus, Veiksmų programoje numatyta parama jauniems žvejams įsigijant pirmą laivą. Didelis dėmesys bus skiriamas darbo sąlygų gerinimui, žuvininkystės sektoriaus įmonių modernizavimui. Plėtojant infrastruktūrą ir diegiant kompiuterizuotas valdymo sistemas taip pat planuojama padidinti žuvininkystės sektoriaus įmonių konkurencingumą ir paskatinti naujų inovatyvių gamybos metodų diegimą.

Šeštoji Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programa¹² pagrindinį dėmesį skiria aplinkosauginių teisės aktų įgyvendinimui, aplinkosauginių temų integracijai į sektorines programas, sąveikai su verslo struktūromis ir pavieniais piliečiais apmokant juos „gero aplinkosauginio elgesio“ bei savalaikių sprendimų priėmimo žemės valdymo klausimais. Ši programa išskiria 4 pagrindinius tikslus: (1) stabilizuoti atmosferos taršos koncentraciją, kad ji nekeltų grėsmės tolimesnei klimato kaitai, (2) saugoti ir atstatyti natūralių sistemų funkcionavimą, (3) užtikrinti aplinkos kokybę, kad ji nekeltų grėsmės žmonių sveikatai ir (4) užtikrinti, kad atsinaujinančių ir neatsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas netaptų per didelė našta aplinkai. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2017 metų veiksmų programa atitinka du šios programos tikslus, būtent, saugoti ir atstatyti natūralių sistemų funkcionavimą ir racionaliai naudoti gamtinius išteklius. Atitinkamos priemonės Lietuvos žuvininkystės sektoriaus veiksmų programoje numatytos pagal pirmąją, trečiąją ir ketvirtąją prioritetines kryptis (jūrinių ekosistemų išsaugojimo ir atstatymo, natūralių nerštaviečių ir žuvų migracijos takų atstatymas ir žuvų išteklių gausinimas), o aplinkosauginis aspektas būdinas priemonėms finansuojamoms pagal visas keturias prioritetines kryptis.

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos vertinimo požiūriu artimiausia yra Geteborgo strategija, kuri kaip viena iš strateginių tikslų įvardija efektyvų natūralių gamtos išteklių valdymą ir konservavimą, tiksliau pasakius, pripažįsta ypatingą ekosistemų ir siekia pagerinti valdymą tam, kad būtų išvengta natūralių gamtos išteklių pereikvojimo. Šioje strategijoje suformuluotas vienas iš konkrečių tikslų numato pagerinti

¹² 2002 m. liepos 22 d., Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1600/2002/EB

valdymą žuvininkystės, biologinės įvairovės, vandens, oro, dirvožemio ir atmosferos srityse, atstatyti suardytas jūrines ekosistemas iki 2015 m., tuo pačių pasiekiant maksimalų našumą žuvininkystės sektoriuje. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa yra tiesiogiai susijusi su Geteborgo strategija ir prisideda prie jos tikslų įgyvendinimo žuvininkystės valdymo, biologinės įvairovės išsaugojimo, jūrinių ekosistemų išsaugojimo ir atstatymo bei našumo didinimo žuvininkystės srityje.

Europos Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 3760/92¹³ buvo sukurta Bendrijos žuvininkystės ir akvakultūros sistema. Bendrosios žuvininkystės politikos taikymo sritis aprėpia gyvųjų vandens išteklių ir akvakultūros apsaugą, valdymą ir naudojimą, taip pat žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimą ir prekybą, kai ši veikla vykdoma valstybių narių teritorijoje arba Bendrijos vandenyse, arba kai ją vykdo Bendrijos žvejybos laivai arba valstybių narių piliečiai, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų konvencijos dėl Jūrų įstatymo 117 straipsnio nuostatas ir nepanaikinant vėliavos valstybės tiesioginės atsakomybės.

Pagrindinis **ES Bendrosios žuvininkystės politikos** tikslas yra garantuoti, kad gyvieji vandens ištekliai būtų naudojami, užtikrinant tausojančias ekonomines, aplinkos ir socialines sąlygas. Politiką sudaro keturios pagrindinės dalys: žuvų išteklių valdymo, struktūrinė, rinkos, kainų ir socialinė politika. Siekiant pagrindinio tikslo, Bendrija turi imtis apsaugos principų, skirtų saugoti ir apsaugoti gyvuosius vandens išteklius, numatyti tausojančių jų naudojimą ir sumažinti žvejybos poveikį jūros ekosistemoms. Ji turi siekti progresyviai įgyvendinti ekosistemos stabilumu paremtą žvejybos valdymo būdą, stengtis skatinti efektyvią žvejybą ekonomiškai gyvybingoje ir konkurencingoje žuvininkystės bei akvakultūros pramonėje, suteikiant tinkamą pragyvenimo lygį asmenims, priklausantiems nuo žvejybos verslo, ir atsižvelgiant į vartotojų interesus. Taip pat Bendroji žuvininkystės politika numato aiškias priemones, susijusias su (a) gyvųjų vandens išteklių apsauga, valdymu ir naudojimu; (b) žvejybos poveikio aplinkai apribojimu; (c) galimybėmis naudotis vandenimis ir ištekliais sąlygomis; (d) struktūrine politika ir laivyno pajėgumo valdymu; (e) kontrole ir jos vykdymo užtikrinimu; (f) akvakultūra; (g) bendruoju rinkos organizavimu ir (h) tarptautiniais santykiais.

Europos Sąjungos rėmuose numatomas vis platesnis dėmesys tam tikrų žuvų rūšių išteklių apsaugai ir valdymui. Pavyzdžiai, šiuo metu ruošiamas ilgalaikis menkių išteklių atstatymo planas, ungurių atstatymo planas. Abi šios priemonės gali smarkiai paveikti kaip Baltijos jūros žvejus, taip ir vidaus vandens žvejus, kurie žvejoja atitinkamai menkes bei ungurius. Numatant šių planų poveikį Lietuvai žuvininkystei VP numatoma galimybė dar šiek tiek sumažinti žvejybos laivyno pajėgumus (1.1 priemonė), modernizuojant žvejybos laivus pakeisti žvejybos įrankius bei perorientuoti laivus į kitų žuvų rūšių žvejybą (1.3 priemonė), mokėti kompensacijas žvejams laikino žvejybos sustabdymo atvejais (1.2 priemonė) bei įveisti ungurius į vidaus vandens telkinius (3.3 priemonė).

ES bendrosios žuvininkystės politikos ir Veiksmų programos principų suderinamumas užtikrintas siekiant visų pirma užtikrinti stabilią ir ilgalaikę žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyrą.

¹³ 1992 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas, nustatantis žvejybos ir akvakultūros sistemą Bendrijoje Nr. 3760/92/EEC

Todėl teigtina, kad Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa atitinka pagrindinius ES bendrosios žuvininkystės politikos tikslus, prisideda prie jų įgyvendinimo, atitinka Bendrojoje žuvininkystės politikoje numatytas įgyvendinimo priemones ir laikytina, kad dokumentai yra pilnai suderinti.

Lietuvos Nacionalinė darnaus vystimosi strategija¹⁴, patvirtinta 2003 m. rugsėjo 11 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1160, numato bendrąją darnaus vystimosi strateginį tikslą – suderinti aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystimosi interesus, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką, efektyvų gamtos išteklių naudojimą, visuotinę ekonominę visuomenės gerovę, stiprias socialines garantijas ir per Strategijos įgyvendinimo laikotarpį (iki 2020 metų) pagal ekonominius, socialinius ir gamtos išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius pasiekti esamą ES valstybių vidurkį, o pagal aplinkos taršos rodiklius neviršyti ES leistinių normatyvų, įgyvendinti tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimus.

Lietuvos Nacionalinė darnaus vystimosi strategija nustato 11 darnaus vystimosi prioritetų: (1) nuosaikus ir darnus ūkio šakų ir regionų ekonomikos vystymasis; (2) socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų ir regionų viduje mažinimas išsaugant jų savitumą; (3) pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas; (4) efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas; (5) pavojaus žmonių sveikatai mažinimas; (6) pasaulio klimato kaitos ir jos padarinių švelninimas; (7) geresnė biologinės įvairovės apsauga; (8) geresnė kraštovaizdžio apsauga ir racionalus tvarkymas; (9) užimtumo didinimas, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas; (10) švietimo ir mokslo vaidmens didinimas; (11) Lietuvos kultūrinio savitumo išsaugojimas.

Nacionaliniame strateginiame plane ir Veiksmų programoje numatyti tikslai ir priemonės nuosekliai papildo Lietuvos Nacionalinė darnaus vystimosi strategijos prioritetus bei juos sukonkretina žuvininkystės sektoriui: bus skatinama žuvininkystės regionų plėtra, visi modernizavimo bei ūkio plėtros darbai bus vykdomi siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, didinti ekonominį efektyvumą ir mažinti energetinių išteklių naudojimą, bus siekiama suderinti žvejybos laivyno pajėgumus su žuvų ištekliais, sudaromos galimybės pakeisti žvejybos priemones į labiau išteklius tausojančias priemones, tokiu būdu gamtos ištekliai bus naudojami efektyviau, mažes smulkių, ne verslinio dydžio, žuvų priegauda. Taip pat bus gerinamos darbo sąlygos akvakultūros, žvejybos bei perdirbimo įmonėse. Pagrindinė biologinės įvairovės apsaugos taikoma priemonė yra žuvų įveisimas vidaus vandens telkiniuose. Šios priemonės taikymą numato Nacionalinis strateginis planas, ją numatoma ir toliau įgyvendinti iš nacionalinio biudžeto lėšų. Geresnė kraštovaizdžio apsauga ir racionalus tvarkymas, užimtumo didinimas, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas bus įgyvendinamas per Veiksmų programos ketvirtą prioritetinę kryptį. Per ketvirtąją prioritetinę kryptį taip pat bus skatinamas pakrančių, žvejų kaimelių kultūrinio, architektūrinio paveldo išsaugojimas.

Vandens srityje vienas iš ilgalaikių tikslų numato sukurti šiuolaikišką, upių baseinų principu pagrįstą decentralizuotą vandens išteklių valdymo sistemą, leidžiančią visiems šalies gyventojams tiekti sveiką, atitinkantį ES reikalavimus geriamąjį vandenį, užtikrinančią patikimą atvirų vandens telkinių ir vandens ekosistemų apsaugą, racionalų vandens išteklių naudojimą, didelį rekreacijos potencialą, vandens ekosistemų įvairovę ir biologinį produktyvumą. Pagrindiniai ilgalaikiai uždaviniai yra gerinti vertingų gėlavandenių žuvų neršto sąlygas ir skatinti lašišinių vandens telkinių atkūrimą ir apsaugą, sudaryti tinkamas žuvų praeivių

¹⁴ 2003 m. rugsėjo 11 d. LR Vyriausybės nutarimas dėl „Lietuvos nacionalinės darnaus vystimosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ Nr. 1160

migracijos sąlygas, įrengti užtvankose žuvų perėjimo takus, gilinti Nemuno atšakas. Prie šių uždavinių įgyvendinimo prisidės ir OP numatyta 3.3 priemonė Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra.

Vertinama Veiksmų programa yra tiesiogiai susijusi su Lietuvos Darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimu, atitinka jos pagrindinius tikslus ir prisideda siekiant specifinių tikslų vandens sektoriuje.

Valstybės ilgalaikės plėtros strategija¹⁵, kurią LR Seimas priėmė siekiant Lisabonos strategijos tikslų, kaip pagrindinį tikslą numato sukurti aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika. Strategijoje numatoma, kad aplinkos apsaugos veiksniai užtikrins harmoningą, darnią Lietuvos raidą, suderintą su programiniais oro, vandens, biologinės įvairovės, Baltijos jūros bei Kuršių marių apsaugos ir atliekų tvarkymo tikslais. Aplinkosaugos srityje bus siekiama, kad visų ūkio šakų plėtra būtų suderinta su švarios ir sveikos aplinkos išsaugojimu. Strategijoje numatoma, kad žvejyba, žuvų perdirbamoji pramonė ir prekyba, žuvinivaisa ir žuvų auginimas bus modernus ekonomikos sektorius, integruotas į šalies ūkį, tausojantis aplinką, turintis išplėtotą infrastruktūrą ir našių technologijų, kvalifikuotų darbuotojų bei jų rengimo sistemą, gebantis pateikti geros kokybės, konkurencingus maisto produktus. Be to, strategijoje teigiama, kad valstybė įgyvendins ES bendrosios žuvininkystės politiką. Valstybės misija – palankios teisinės, ekonominės bei institucinės aplinkos sukūrimas šiai politikai įgyvendinti.

Aplinkos apsaugos ilgalaikės plėtros kryptys yra šios: sudaryti prielaidas racionaliam gamtos išteklių naudojimui, apsaugai ir atkūrimui ir gerinti vandens ekologijos sistemų būklę; racionaliai naudoti vandens energetinius išteklius; mažinti jūros taršą. Tuo tarpu kaimo plėtros srityje numatoma intensyvinti tvenkinių žuvininkystę, teikti investicinę paramą smulkioms ir vidutinėms įmonėms, skatinti steigti nedideles pramonės įmones ar didesnių įmonių padalinius kaimo vietovėse, skatinti užimtumo vietinę iniciatyvą.

Veiksmų programa yra nuosekliai suderinta su minėtu strateginiu dokumentu, jo tikslais ir prioritetais:

1. *žinių visuomenės srityje* (apima mokslo ir švietimo, gyventojų kompetencijos, valstybės valdymo ir savivaldos bei kultūros kryptis) bus skatinamas mokslo ir verslo bendradarbiavimas, naujų technologijų kūrimas ir diegimas, kvalifikacijos kėlimas, paveldo išsaugojimas, savivaldos institucijų ir vietinių bendruomenių išitraukimas (dar žr. 3.4. Mokslas ir žmogiškieji ištekliai);
2. *ekonomikos konkurencingumo srityje* (apima pramonės ir verslo, energetikos, transporto ir tranzito, žinių ekonomikos ir elektroninio verslo, kaimo ir žemės ūkio plėtros, finansų politikos, regionų plėtros ir turizmo kryptis) numatyta pertvarkyti žvejybą vidaus vandenyse ir jūrose, skatinti perdirbimo ir akvakultūros įmonių plėtrą, ypač didinant produkcijos įvairovę ir kokybę (dar žr. 3.5. Jūrų žuvininkystė, 3.6. Žvejyba vidaus vandenyse, 3.7. Akvakultūra ir 3.8. Žuvų perdirbimo pramonė ir rinkodara);
3. *visuomenės saugumo srityje* (apima aplinkos apsaugos, krašto apsaugos, viešojo saugumo, socialinės apsaugos, sveikatos apsaugos, užsienio politikos ir teisėkūros kryptis) bus suteikiama parama, skirta kompensuoti socialines ir ekonomines

¹⁵. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės plėtros strategijos“

žuvininkystės sektoriaus pertvarkymo sąnaudas, o taip pat skatinti žuvininkystės sektoriaus plėtrą, siekiant apsaugoti aplinką bei pagerinti aplinkos kokybę.

Apibendrinant galima teikti jog Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa yra tiesiogiai susijusi ir prisideda įgyvendinant strategijos tikslus, susijusius su žvejyba, žuvų perdirbamąja pramone ir prekyba, žuvivaisa ir žuvų auginimu, o programoje numatyti prioritetai ir priemonės atitinka strategijoje nustatytus atitinkamus tikslus ir priemones.

Ūkio plėtros ilgalaikė strategija¹⁶, kurią 2002 metais parengė LR Ūkio ministerija ir Mokslų akademija numato (1) modernizuoti žuvivaisos įmones, didinti vertingų, paklausių vidaus ir užsienio rinkose žuvų ir vėžių veisimo apimtis, plėsti lašišų veisimo valstybinę įmonę, gilinti Nemuno deltos atšakas ir įgyvendinti kitas vertingų žuvų išteklių atkūrimo priemones bei didinti žvejojančių įmonių atsakomybę už polderių priežiūrą; (2) teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis reguliuoti žvejybos apimtis atsižvelgiant į žuvų išteklius, stiprinti žvejybos kontrolę ir apskaitą, o taip pat (3) sukurti bendrą žuvininkystės informacinę sistemą, atitinkančią ES reikalavimus, kuri bus sudėtinė Integruotos apskaitos ir kontrolės sistemos (IAKS) dalis.

Dalis išvardintų uždavinių bus įgyvendinti pagal atskiras Veiksmų programos priemones. Pirmiausiai, atsižvelgiant į žuvų išteklių racionalų naudojimo ir sektoriaus konkurencingumo didinimo poreikius, bus siekiama balanso tarp žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių jūros ir vidaus vandenu žuvininkystėje, remiamas selektyvesnių žvejybos metodų diegimas. Taip pat pagal III prioritetinės krypties 3 priemonę iš EŽF lėšų bus įgyvendinamos gyvųjų vandens išteklių apsaugos ir plėtros veiklos, susijusios su nerštaviečių ir migracijos takų atkūrimu, išteklius tausojančių priemonių įgyvendinimu, atkuriami ungurių ištekliai. Tuo tarpu kitų vertingų žuvų išteklių atkūrimas, žuvų išteklių kontrolė bei informacinės sistemos plėtra kaip tai numatyta Ūkio plėtros ilgalaikėje strategijoje bus įgyvendinama iš nacionalinių lėšų.

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 m. Nacionaliniame strateginiame plane numatoma skatinti racionalų žuvų išteklių naudojimą, aplinkos kokybės gerinimą, sudaryti geresnes sąlygas labai mažų ir mažų įmonių plėtrai bei skatinti mokymąsi visą gyvenimą. Remiantis Nacionaliniu strateginiu planu ir siekiant suderinti žvejybos pajėgumus su esamais žuvų ištekliais, žvejybos įmonės, kurių veikla ekonomiškai nenaudinga, turi būti skatinamos palikti žvejybos verslą. Taip pat numatoma didinti pasiliekančių žvejybos versle įmonių konkurencingumą ir skatinti veiklos efektyvumo augimą. Siekiant socialinės sanglaudos, darbo sąlygų žuvininkystės sektoriuje gerinimas, investicijų į žmogiškuosius išteklius (mokslą, naujų technologijų diegimą) didinimas, perteklinės užimtos žvejyboje darbo jėgos perėjimas į kitą, ekonominę veiklą įvardijamos kaip prioritetinės sritys tiek Nacionaliniame strateginiame plane, tiek Veiksmų programoje. Šiuo būdu Veiksmų programa padės įgyvendinti didelę dalį Nacionaliniame strateginiame plane įvardintų tikslų bei pilnai atitinka jame numatytus prioritetus. Finansavimo šaltiniai Veiksmų programoje ir Nacionaliniame strateginiame plane planuojami pagal atskirus prioritetus ir bendrai atitinka tarpusavyje. Dalis uždavinių, numatytų Nacionaliniame strateginiame plane, kuriems negali būti numatytas finansavimas pagal Veiksmų programą, bus įgyvendinama ir nacionalinėmis priemonėmis, kurių įgyvendinimą nusakys/nusako kitos šiuo metu galiojančios ir ateityje galiosiančios programos.

Galima teigti, kad Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa yra pilnai suderinta tiek su Europos Sąjungos, tiek ir su Lietuvos nacionaliniais strateginiais dokumentais, prisideda prie juose numatytų tikslų įgyvendinimo, atitinka juose numatytus

¹⁶ 2002 m., LR ūkio ministerija, paskelbta www.ukmin.lt/files/Docs/Ilgalaikė/galutine040121.doc

prioritetus ir įvardija priemones, kurios įvertinamos kaip efektyvios, pasirinktos teisingai ir padeda pasiekti Programoje numatytų tikslus.

3. Pasirinktų prioritetinių krypčių ir priemonių įvertinimas

Veiksmų programos vidinė darna

Veiksmų programa parengta, vadovaujantis Reglamentu Nr.1198/2006 bei 2006 m. lapkričio 15 d. Komisijos reglamentu (EB) nustatančiu išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo įgyvendinimo taisykles atitinka visus šių reglamentų keliamus reikalavimus.

Reglamento Nr. 1198/2006 20 straipsnyje nustatytas Veiksmų programos turinys apima bendros žuvininkystės politikos ir kitų bendrų politikos sričių strategiją, prioritetus ir konkrečius tikslus. Parama teikiama tik vykdant veiksmų programas. Valstybės narės nacionaliniu lygiu parengia veiksmų programą, išsamiai ją aptarusios su regionų, vietos savivaldos, ekonominiais ir socialiniais partneriais žuvininkystės sektoriuje ir visomis kitomis atitinkamomis įstaigomis, atsižvelgusios į jų institucinę struktūrą.

Parengtos Veiksmų programos logiškumas grindžiamas nuoseklumu, kuris įtvirtintas Veiksmų programos struktūroje, apimančioje šiuos pagrindinius skyrius:

1. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus apžvalga;
2. Veiksmų programos strategija;
3. Ex ante programos vertinimas;
4. Veiksmų programos prioritetinės kryptys;
5. Finansavimo planai;
6. Įgyvendinimo nuostatos.

Išvardintų Veiksmų programos skyrių viduje naudojamas tradiciškai nusistovėjęs šalyje struktūrizavimas pagal sektoriaus veiklos segmentus: jūrų žuvininkystė, žvejyba vidaus vandenyse, akvakultūra, žuvų perdirbimas ir rinkodara. Greta jų viename lygmenyje pristatomi valdymo sistemos, žvejybos kontrolės, mokslo ir žmogiškųjų išteklių, regionų plėtros ir suderinamumo horizontalūs tikslai bei prioritetai. Tai įgalino pakankamai pilnai atspindėti ES reikalavimus Veiksmų programoje bei Nacionaliniame strateginiame plane.

Veiksmų programa yra suderinta su Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų nacionaliniu strateginiu planu (toliau - Nacionalinis strateginis planas). Nacionaliniame strateginiame plane numatyti horizontalių bei vertikalinių sričių uždaviniai atsispindi Veiksmų programos priemonių uždaviniuose.

Siekiant įgyvendinti bendrą strateginį tikslą, Veiksmų programoje pasirinktos prioritetinės kryptys:

1. Žvejybos laivyno pritaikymo priemonės;
2. Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvų perdirbimas ir rinkodara;
3. Bendro intereso priemonės;
4. Tvari žuvininkystės regionų plėtra;
5. Techninė parama.

Pasirinktos prioritetinės kryptys ir priemonės

Veiksmų programa nustato penkias prioritetas kryptis, numatytas Reglamente Nr. 1198/2006: (1) žvejojimo laivyno pajėgumų pritaikymas, (2) akvakultūra, žvejojimas vidaus vandenyse; žuvų perdirbimas ir rinkodara, (3) bendrojo intereso priemonės, (4) tvirta žuvininkystės regionų plėtra ir (5) techninė parama.

Pagal **pirmąją prioritetinę kryptį** keliami uždaviniai:

- suderinti laivyno pajėgumus su žvejojimo galimybėmis;
- sudaryti prielaidas visiškam kvotų išnaudojimui;
- modernizuoti žvejojimo laivus;
- modernizuoti ir tobulinti žvejojimo įrangą bei priemones, taikant selektyvesnes, labiau išteklius tausojančias priemones.

Pagrindinės priemonės, kuriomis bus siekiama iškeltų uždavinių įgyvendinimo numato žvejojimo laivų nurašymą į metalo laužą, žvejojimo laivų perorientavimą į kitą veiklą, laikiną žvejojimo veiklos sustabdymą, žvejojimo laivų modernizavimą, kompensacijų žvejams netekusiems darbo dėl laivo žvejojimo veiklos nutraukimo visam laikui mokėjimą ir paramą jauniems žvejams.

Jūrų žuvininkystės SSGG analizė kaip pagrindines silpnas įvardija paklausių žuvų rūšių kvotų trūkumą, nepakankamą Baltijos jūros žvejojimo laivyno efektyvumą, nepakankamai išplėtotą Baltijos jūros priekrantės žvejojimo infrastruktūrą, perteklinius žvejojimo pajėgumus Baltijos jūros priekrantėje, nestabilius žvejojimo partnerystės su trečiosiomis šalimis santykius, silpną kai kurių įmonių vadybą, nepakankamus rinkodaros įgūdžius veikti ES rinkoje. Kai kurios šios silpnas, pavyzdžiui, kvotų trūkumas ir žvejojimo partnerystės santykiai su trečiosiomis šalimis, pavyzdžiui, su Mauritania ar kitomis šalimis, kurių vandenyse žvejojama Lietuvos laivais, yra išorės, kurioms Lietuva turi mažai poveikio, todėl šaliai reikia labiau prisitaikyti prie kitų nei ji gali paveikti kvotų skirstymą. Kvotų trūkumo grėsmės poveikį Lietuvos žvejams bus siekiama sumažinti išmokant paramą už laikiną žvejojimo sustabdymą arba žvejojimo sustabdymą.

Šiai pasirinktai priemonei priskirti pasiekimo rodikliai yra specifiniai, apima visas numatytas poveikio sritis (tolimąją žvejojimą, atvirąją žvejojimą bei Baltijos jūros priekrantės žvejojimą), yra išmatuojami kiekybiškai (pvz., žvejojimo pajėgumų sumažinimas matuojamas gross (bruto) tonomis (GT), modernizuotų žvejojimo laivų skaičius – vienetais, gausiančių kompensacijas žvejų skaičius vienetais, pajamų padidėjimas 1 GT pajėgumų – procentais, o jaunųjų remtinų žvejų skaičius – vienetais). Todėl remiantis šiais pasirinktais rodikliais įgyvendinus programą, bus galima įvertinti, ar tikslai yra pasiekti.

Uždavinių ir priemonių atitikimo poreikiams prasme, ši prioritetinė kryptis yra tinkamai pasirinkta ir turinio atžvilgiu tinkamai prisideda, siekiant pagrindinių programos tikslų. Tuo tarpu SSGG analizėje silpnas skiltyje minimas paklausių žuvų rūšių kvotų trūkumas ir nestabilūs žvejojimo partnerystės su trečiosiomis šalimis santykiai yra labiau priskirtini grėsmėms, kadangi tai nėra sektoriaus vidaus subjektas.

Pagal **antrąją prioritetinę kryptį** numatoma siekti pagrindinių uždavinių visose išvardintose srityse:

(1) *akvakultūroje*: modernizuoti akvakultūros ūkius, siekti didesnio įmonių produktyvumo ir konkurencingumo, užtikrinti auginamų žuvų sveikatingumą ir kokybę, skatinti rinkoje paklausių, vertingų žuvų rūšių auginimą, mažinti žuvilesių paukščių daromą žalą žuvų augintojams;

(2) *žvejyboje vidaus vandenyse*: optimizuoti verslinę žvejybą vidaus vandenyse, skatinti alternatyvią žvejybai veiklą, modernizuoti žvejybos laivus, modernizuoti ir tobulinti žvejybos įrangą bei taikyti išteklius tausojančias priemones, mažinti žuvilesių paukščių daromą žalą žvejams, sukurti žvejybos laivų aptarnavimo infrastruktūrą Kuršių mariose ir Kauno vandens talpykloje, įrengti žuvų pirminio pardavimo punktus;

(3) *žuvų perdirbimo pramonėje ir rinkodaroje*: skatinti naujų technologijų diegimą ir naujų produktų kūrimą, gerinti darbo ir higienos sąlygas perdirbimo įmonėse, mažinti neigiamą įtaką aplinkai, didinti labai mažų ir mažų įmonių konkurencingumą, plėtoti mažai naudojamų žuvų rūšių perdirbimą, skatinti naujų rinkų paiešką ir tobulinti rinkodaros priemones, gerinti produkcijos kokybę, skatinti konkurencingumą, plėsti asortimentą, skatinti naujų darbo vietų kūrimą.

Pagrindinės priemonės yra: (1) Akvakultūra; (2) Žvejyba vidaus vandenyse (remiamos veiklos sritys: vidaus vandenų žvejybos laivų modernizavimas; vidaus vandenų žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą; žvejybos infrastruktūros objektų įrengimas ir laikinas žvejybos veiklos sustabdymas); (3) Žuvų perdirbimas ir rinkodara.

Pasirinkti rodikliai yra specifiniai ir kiekybiškai išmatuojami. Visi rodikliai (pvz. modernizuotų akvakultūros ūkių skaičius, gamtosauginių projektų skaičius, modernizuotų vidaus žvejybos laivų skaičius, perorientuotų į kitą veiklą laivų skaičius, modernizuotų vidaus žvejybos objektų skaičius, naujai išplėstų ar modernizuotų žuvų perdirbimo įmonių skaičius, sukurtų darbo vietų skaičius) yra matuojami vienetais, jiems priskirti tam tikri kiekiai, todėl juos galima bus naudoti nustatant ar įgyvendinti uždaviniai pagal šią prioritetinę kryptį. Tačiau reikia pastebėti, jog šioje prioritetinėje kryptyje rodikliai nėra susieti su atskirais uždaviniais, todėl gali iškilti keblumų matuojant atskirų uždavinių pasiekimus.

Tuo tarpu SSGG analizėje įvardintos silpnybės - nepakankami vidaus vandens telkinių vertingų verslinių žuvų ištekliai, nepakankamai efektyvi žuvų išteklių apsauga ir kontrolė, nepakankamai sutvarkyti žuvų migracijos keliai ir nerštavietės, žuvilesiai paukščiai daro žalą žuvų ištekliais natūraliuose vidaus vandens telkiniuose, per dideli žvejybos pajėgumai (didelis mažų žvejybos įmonių skaičius), nepakankamai išplėtotas žvejybos laivų aptarnavimo, žuvų iškrovimo ir pirminio pardavimo infrastruktūra, nepakankama žuvų ir jų techninių atliekų tvarkymo bei utilizavimo infrastruktūra, nestabilūs ir trumpalaikiai pirmojo pardavimo grandies rinkos dalyvių santykiai mažina žvejybos įmonių pajamas, nepakankamai išplėtotas Baltijos jūros smulkiųjų pelaginių žuvų perdirbimas ir žuvų konservų gamyba bei rinkodara, nepakankamai kooperuoti ir asocijuoti smulkūs gamintojai, nepajėgūs tinkamai atstovauti savo interesams ir konkuruoti rinkoje, šviežių geros kokybės žaliavų trūkumas, nepakankamai rinkos poreikius tenkinantis produktų asortimentas– atsispindi uždavinių aprašyme, o pasirinktos priemonės leidžia išspręsti įvardintas problemas, išskyrus žuvų migracijos kelių ir nerštaviečių sutvarkymą, kurios sprendimas numatomas 3.3 priemonės Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra taikymu.

Pagal **trečiąją prioritetinę kryptį** pagrindiniai uždaviniai numato sukurti tinkamą žvejybos infrastruktūrą, užtikrinti žvejų interesus, statant Šventosios uostą, stiprinti žvejybinę materialinę bazę, įrengti žuvų pirminio pardavimo punktus, plėtoti ir stiprinti asocijuotas

žuvininkystės sektoriaus struktūras bei skatinti jų veiklą, sudaryti palankias sąlygas natūraliai žuvų išteklių reprodukcijai, migracijai ir nerštui.

Numatomos priemonės: žvejojimo infrastruktūros plėtra, kolektyvinio intereso priemonės ir gyvųjų išteklių apsauga ir plėtra.

Kiekvienos priemonės lygmenyje yra numatyta po vieną rodiklį (viso trys: naujai sukurtų arba pertvarkytų gamintojų organizacijų skaičius, įgyvendintų projektų, susijusių su nerštaviečių ir migracijos takų atkūrimu, skaičius, modernizuotų ar įrengtų žvejojimo uostų ir prieplaukų skaičius), kurie yra specifiniai ir kiekybiškai išmatuojami vienetais. Tačiau manoma, kad 3.2. priemonės rodiklis – sukurtų ir pertvarkytų gamintojų organizacijų kiekis nepilnai atspindi priemonės veiklos sritis ir galėtų būti papildytas, pavyzdžiui, įgyvendintų kolektyvinių projektų skaičiumi.

Trečioji prioritetinga kryptis nėra tiesiogiai susieta su sektorine analize ir SSGG analize, bet padeda spręsti bendro pobūdžio problemas nepriskirtas vienai konkrečiai sričiai. Reikia atkreipti dėmesį, kad dauguma įgyvendinamų priemonių veiksnių yra bendro poveikio ir gali paveikti bei pagerinti padėtį ne vienos sektoriaus šakos subjektams. Infrastruktūros plėtros priemonė padeda spręsti žvejojimo infrastruktūros trūkumo problemą, įvertintą SSGG analizėje, bei pagerinti žuvų produktų kokybę bei žvejojimo laivyno aptarnavimą. Kolektyvinio intereso priemonės galės įgyvendinti gamintojų organizacijos bei asociacijos. Numatomos priemonės yra pakankamai plataus spektro bei padės išspręsti ne vieną sektoriaus problemą. Gyvųjų vandens išteklių apsaugos ir plėtros priemonėmis bus gerinamos ne tik vidaus vandens žuvų išteklių būklė, bet ir praeivių jūrinių žuvų gerovė.

Pagal **ketvirtąją prioritetingą kryptį** numatoma telkti žuvininkystės regiono gyventojus ir ugdyti jų gebėjimus veikti kartu; įgyvendinant žuvininkystės veiklos grupių strategijas didinti ekonominę ir socialinę žuvininkystės regionų gerovę, didinti žuvininkystės ir akvakultūros produktų vertę, išlaikyti esamas ir sukurti naujas darbo vietas, remiant žuvininkystės regionų, kurie dėl pokyčių žuvininkystės sektoriuje patiria socialinių ir ekonominių sunkumų, ekonominę ir socialinę pertvarką, skatinti pakrančių bei gyvenviečių, kuriose vykdoma žuvininkystės veikla, aplinkos kokybės gerinimą, skatinti nacionalinę ir transnacionalinę žuvininkystės regionų bendradarbiavimą, organizuoti žuvininkystės sektoriaus darbuotojų mokymus, kvalifikacijos kėlimo bei, esant poreikiui, perkvalifikavimo priemones.

Numatomos priemonės apima investicijas, mokymus bei bendrojo intereso priemones. Todėl tikslinga būtų apsvarstyti galimybes perkelti bendrojo intereso priemones iš trečiojo prioriteto į ketvirtąjį. Arba pabrėžti III ir IV prioritetingų kryptų įgyvendinimo mechanizmų skirtumus. Galima būtų taip pat pasinaudoti Kaimo plėtros programos pavyzdžiu, kur numatomas Leader metodo taikymas ne vienos prioritetingos krypties įgyvendinimo atveju. Tokiu būdu priemonės nesidubliuoja, o skiriasi tik įgyvendinimo metodas (per vietines veiklos grupes ir regionų politika, ar tiesiogiai teikiant projektus Nacionalinei mokėjimo agentūrai).

Numatyti trys rodikliai (žuvininkystės veiklos grupių skaičius, projektų, įgyvendintų pagal ŽVG strategijas, skaičius, ir sukurtų darbo vietų skaičius) yra specifiniai ir kiekybiškai išmatuojami vienetais. Tačiau rodikliai šioje kryptyje yra ypač bendri ir sunkiai nuspėjami ir prognozuojami.

Pagal **penktąją prioritetingą kryptį** numatoma stiprinti institucijų administracinius gebėjimus; efektyviai ir skaidriai panaudoti ES ir nacionalinės paramos lėšas bei asignavimus;

efektyviai bendradarbiauti su ES ir Lietuvos Respublikos institucijomis, tarptautinėmis žvejybos organizacijomis ir suinteresuotomis valstybėmis.

Yra keletas nuomonių dėl uždavinių ir tikslų pasiekimo rodiklių techninės pagalbos prioritetinėje kryptyje. Kadangi ši prioritetinė sritis yra tik pagalbinių veiklų visuma, skirta užtikrinti sėkmingam programos įgyvendinimui, o rodikliai dažniausiai turėtų būti labiau kokybiniai, nei kiekybiniai, siūloma apsvarstyti galimybę atsisakyti pasiekimo rodiklių šioje prioritetinėje srityje. Jei juos įtraukti į programos rengimą yra būtina, jų skaičių vertėtų sumažinti, tuo pačiu įtraukiant ir kokybinius matmenis.

Visi šioje programoje išvardinti rodikliai yra išmatuojami ir pakankamai specifiniai, bet tuo pačiu ir bendri. Manoma, kad toks bendrumas apspręstas investicinės paramos patirties stoka ir detalaus prognozavimo sudėtingumu. Tačiau visose prioritetinėse kryptyse vertėtų pažymėti kam skirti šie rodikliai išmatuoti – tikslų pasiekimą ar priemonių įgyvendinimą.

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programoje numatyti strateginiai tikslai pagal atskirus prioritetus atitinka bendruosius programos tikslus, visi tikslai tarpusavyje yra suderinti, pasirinktos priemonės yra efektyvios ir padeda siekti nustatytų tikslų. Tuo būdu yra užtikrintas vertinamos programos tiek vertikalus, tiek horizontalus suderinamumas.

2007-2013 m. Veiksmų programoje ir Nacionaliniame strateginiame plane planuojami finansavimo šaltiniai atitinka tiek bendrąją prasmę, tiek ir pagal atskirus prioritetus. Žuvininkystės sektoriuje yra numatyti keturi pagrindiniai finansavimo šaltiniai: EŽF, Nacionalinės lėšos, kitų fondų ir nuosavos organizacijų lėšos. Planuojant priemones, įvertinta pagrindinė pamoka lyginant su praeitu finansavimo periodu ir EŽF lėšos bus naudojamos maksimaliomis leistinomis proporcijomis.

4. Bendrijų intervencijos sukuriama pridėtinė vertė

Bendrijų sukuriama pridėtinė vertė įvertinama atsižvelgiant į naujų idėjų ir geriausios praktikos sklaidą, vietinių ir regioninių valdymo institucijų indėlį į darnią plėtrą bei darnių bendruomenių tiek miestuose, tiek ir kaimo vietovėse kūrimą, kai piliečiai gyvena ir dirba kartu kurdami ir gerindami gyvenimo kokybę. Taip pat yra svarbios vietinės iniciatyvos ir kiti procesai, kurie skatina piliečių dalyvavimą sprendimų priėmimo procese. Šiuo požiūriu taip pat labai svarbios pilietinės visuomenės iniciatyvos, stiprinančios nuosavybės požiūrį į darnią plėtrą bei padedančios palaikyti bei stiprinti dialogą tarp organizacijų dėl galimo dabarties sprendimų poveikio ateities kartoms.

Analizuojant Veiksmų programą, galima teigti, jog pagrindinė pridėtinė vertė bus sukurta skatinant žuvininkystės sektoriaus atstovų bendradarbiavimą su kitais vietos valdžios ir interesų grupių atstovais, rengiant ir įgyvendinant bendras strategijas kaip numatyta pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį 2007-2013 m. laikotarpyje numatoma įgyvendinti 3 tokias strategijas ir 15 projektų pagerinančių gyvenimo kokybę, skatinančių alternatyvias žvejybai veiklas žuvininkystės regionuose bei įgyvendinančių kitas žuvininkystės sektoriaus atstovams svarbias veiklas. Siekiant įgyvendinti projektus, teikiančius kolektyvinę naudą, bus taikomos bendro intereso priemonės, o taip pat vandens išteklių apsaugos bei plėtros priemonės. Siekiant pagerinti saugą, darbo kokybę, higienos sąlygas ir produktų kokybę, bus remiamos investicijos į žvejybos infrastruktūros plėtrą bei sektoriaus modernizavimą.

Be minėtų priemonių, pagal nacionalines programas, o taip pat pagal šios Veiksmų programos trečiąją prioritetinę kryptį, bus rengiamos ir vykdomos praeivių ir pusiau praeivių žuvų išteklių išsaugojimo ir gausinimo programos, finansuojamos iš Lietuvos Respublikos biudžeto, o tai leis padidinti bendrus ES žuvų praeivių ir pusiau praeivių išteklius, o tuo pačiu ir žvejybos galimybes bei žuvininkystės sektoriaus konkurencingumą.

Pagal pirmąją prioritetinę kryptį numatyta parama žvejybos laivų modernizavimui, sudarys sąlygas ilgesnį laiką užtikrinti žuvų produktų kokybę, mažinti nepageidaujamų žuvų prieaugdą, taip pat sumažinti kuro sunaudojimą, tokiu būdu tiek didinant sektoriaus konkurencingumą, tiek ir mažinant žalingą poveikį aplinkai. Svarbi pirmojo prioriteto priemonė, sąlygojanti būsimą pridėtinės vertės kūrimą, - parama jaunesiems žvejams įsigyti pirmąjį laivą. Ši priemonė padės užtikrinti žuvininkystės sektoriaus plėtrą ir tęstinumą, pritraukiant jaunus kvalifikuotus specialistus ir, tikėtina, paskatins naujų produktų ir paslaugų, inovatyvių valdymo metodų diegimą žuvininkystės sektoriuje.

Be to, pagal Veiksmų programos antrąją ir ketvirtąją prioritetines kryptis numatoma pagerinti vidaus vandenų ir jūrų žvejybos prieplaukų infrastruktūrą, modernizuoti jų įrangą, sudaryti sąlygas geresniam žvejybos laivų aptarnavimui, remontui ir techninei priežiūrai. Infrastruktūros plėtra yra vienas svarbiausių uždavinių, kuris teikia bendrą naudą bei labiausiai prisideda prie bendrosios visų sektoriaus subjektų gerovės. Taip pat svarbu užtikrinti infrastruktūros objektų geresnį bendrą finansavimą, nes privačios žvejybos įmonės dažnai neturi pakankamai lėšų laivų modernizavimui, o infrastruktūros objektams tuo labiau. Be to, šie objektai dažnai priklauso valstybei ar vietinėms savivaldybėms bei neturi privačių investuotojų. Iškraunamos produkcijos kokybei užtikrinti planuojama statyti ir įrengti žuvų iškrovimo, atšaldymo, laikymo objektus, gerinti iškrovimo vietų higienos ir sanitarijos sąlygas. Atnaujinus senus ir pastačius naujus žvejybos uostus, pagerės žvejų darbo saugumas, pagerės transportuojamos produkcijos kokybė, o skurta infrastruktūra galės pasinaudoti ir kitų ES šalių

žvejybiniai laivai, tuo būdu pagerės žvejybos įmonių bendradarbiavimas ES mastu, o taip pat ir ES žuvininkystės sektoriaus konkurencingumas.

Vienas pagrindinių pridėtinės vertės sukūrimo aspektų yra numatomas bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis skatinimas, didinantis Lietuvos, o tuo pačiu ir ES eksportą į trečiąsias šalis. Šiuo požiūriu itin vertinga parama numatoma pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį. Transnacionalinis žuvininkystės regionų bendradarbiavimo skatinimas, numatytas pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį, prisidės prie bendro sektoriaus konkurencingumo didinimo bei inovacijų plėtros. Šiame lygmenyje numatoma skleisti geriausią praktiką, keistis patirtimi įgyvendinant horizontaliuosius ES principus, remti žuvininkystės regionų darnios plėtros dalyvių tarpvalstybinių ir Bendrijų tinklų kūrimą, skatinti mokymąsi bei informacijos sklaidimą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad Bendrijų sukuriama pridėtinė vertė bus susijusi su partnerystės principų įgyvendinimu, bendradarbiavimo tarp žuvininkystės regionų skatinimu, sektoriaus infrastruktūros plėtros, konkurencingumo didinimu bei žuvininkystės išteklių apsauga, o taip pat darbo sąlygų ir produktų kokybės gerinimu.

5. Horizontaliųjų principų (darnaus vystymosi, lygių galimybių, regionų plėtros, žinių visuomenės) įtvirtinimo Veiksmų programoje įvertinimas

EŽF reglamentas numato, kad veiksmų programos žuvininkystės sektoriuje turi prisidėti ir prie ES horizontaliųjų tikslų įgyvendinimo. Minėtas reglamentas įvardija pagrindinius aspektus, susijusius su ekonominės veiklos, darbo vietų ir žmoniškųjų išteklių darnaus, subalansuoto ir tvaraus vystymosi skatinimu bei aplinkos saugojimu ir gerinimu. Be to, reglamentas pabrėžia didelę pridėtinę vertę turinčių veiksmų skatinimo, inovatyvių gebėjimų skatinimo ir aplinkai nekenkiančių gamybos metodų skaidrumo svarbą rengiant veiksmų programas. Be to, ypatingą svarbą įgyja ir lyčių pusiausvyros žuvininkystės sektoriuje įvairiais veiksmų programos įgyvendinimo etapais, vykdamas veiksmus, kuriais visų pirma siekiama sumažinti lyčių atskyrimą darbo rinkoje, skatinimas, o taip pat integruoto tvaraus žuvininkystės regionų vystymosi skatinimas remiant esamus pajėgumus ir gerinant gyvenimo kokybę.

Šioje vertinimo ataskaitos dalyje analizuojama, kaip programa netiesiogiai prisidės prie kitų ES horizontaliųjų strateginių tikslų įgyvendinimo, būtent pilietinės visuomenės, partnerystės ir socialinės sanglaudos skatinimo, visuomenės sveikatos ir gamtos gerinimo, žmoniškųjų išteklių stiprinimo bei lyčių lygiateisiškumo įtvirtinimo.

ES Darnios plėtros strategija susieja horizontaliųjų principų įgyvendinimą su demokratijos skatinimu, socialine sanglauda, santarve, sveikata, saugumu ir teisinga visuomene, kuri pripažįsta pagrindines žmogaus teises ir kultūrinę įvairovę bei sudaro vienodas galimybes bei kovoja su bet kokia diskriminacija. Bendrųjų ES horizontaliųjų principų dėka žmogus tampa ES politikos ašimi, piliečiams užtikrinama teisė į informaciją bei teisingumą, o taip pat piliečių dalyvavimas valdyme ir darnioje plėtroje, skatinama piliečių informuotumas apie darnią plėtrą, sprendimų pasirinkimo poveikį aplinkai bei darnesnių sprendimų pasirinkimo galimybes.

Mokymas ir informuotumas yra dalyvavimo darnioje plėtroje prielaida. Mokymas padeda pagerinti socialinę sanglaudą bei socialinę aplinką investuojant į socialinį kapitalą, užtikrinant lygias galimybes, didina įsidarbinimo galimybes bei bendrą konkurencingumą. Remiantis 2010 komunikatu¹⁷, ES šalys narės turi skirti didelį dėmesį lygioms galimybėms, informatikai ir kompiuteriniams raštingumui bei regionų skirtingumui. Jos taip pat turi skatinti tarpdisciplininį mokymą, įskaitant socialinius mokslus ir aplinkosaugą ir tuo būdu sumažinti atotrūkį tarp mokslo, valstybės valdymo ir politikos įgyvendinimo.

Nemaža dalis planuojamų lėšų profesinių gebėjimų tobulinimui, naujų mokymosi metodų diegimui bus skiriamos pagal trečiąją prioritetinę kryptį. Pagal kolektyvinio intereso priemonės paramą galės gauti pripažintos gamintojų organizacijos, asociacijos ar kitos asocijuotos struktūros. Pasinaudojant parama gamintojų organizacijų sukūrimui ar pertvarkymui, dalis lėšų galės būti skiriama tiesiogiai profesinių gebėjimų tobulinimui. Atsižvelgiant į tai, kad profesinių gebėjimų stiprinimas nėra numatytas kaip atskira priemonė, o tik kaip vienas iš keleto gamintojų organizacijų stiprinimo aspektų, kol kas sunku tiksliai vertinti, kiek investicijų bus nukreipta į mokymosi sritį ir kiek asmenų bus įtraukta į gebėjimų tobulinimo procesą. Kita vertus, atžvelgiant į tai, kad paramos gavėjai pagal kolektyvinio intereso priemonės galės būti tik tam

¹⁷ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“, KOM (2005) 229

tikros asocijuotos struktūros, tikėtina, jog įgyvendinamos priemonės pasieks santykinai platesnį žuvininkystės sektoriaus dirbančiųjų ratą

Informuotumas bus skatinamas per valdymo kompiuterizavimo sistemų įdiegimą, numatytą trečiosios prioritutinės krypties pirmojoje priemonėje. Šios prioritutinės krypties antrojoje priemonėje taip pat numatyta galimybė remti veiklas, susijusias su mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystės skatinimu.

Pagrindinės lėšos mokymams, kvalifikacijos kėlimui, o atskirais atvejais ir perkvalifikavimui numatytos pagal ketvirtąją prioritutinę kryptį. Šioje prioritutinėje kryptyje numatoma finansuoti mokymus, susijusius su Reglamente Nr. 1198/2006 numatytais veiklos sritimis. Dalis šių veiklos sričių susijusios su ekonominės veiklos pertvarkymu ar krypties keitimu, akcentuojant ekologinį turizmą, smulkios turizmo infrastruktūros atnaujinimą ir gamtos bei architektūros paveldo saugojimą. Tokiu būdu bus skatinamos alternatyvios veiklos žuvininkystės regionuose ne tik investuojant į infrastruktūrą, bet ir suteikiant galimybes žuvininkystės sektoriaus darbuotojams įgyti naujas žinias ir plėtoti naujas veiklas, išnaudojant žuvininkystės regionų išskirtinumą ir potencialą. Tokia paramos forma, kuomet lėšos galės būti nukreipiamos tiek į fizinės aplinkos gerinimą, tiek į žmogiškųjų išteklių gebėjimų stiprinimą, leis greičiau ir efektyviau pasiekti numatytus tikslus. Be to, prioritetas bus teikiamas moterų mokymams pagal visas numatomas remti veiklos sritis. Amžiaus ir lyčių lygybės principas bus įgyvendintas, įtraukiant atitinkamus kriterijus į projektų atrankos procesą.

Pagal ketvirtąją prioritutinę kryptį taip pat numatytas administracinių bei planavimo gebėjimų, rengiant ir įgyvendinant žuvininkystės veiklos grupių strategijas, stiprinimas. Visi pagal ketvirtąją prioritutinę kryptį numatytas veiklas įgyvendinantys projektai pirmiausiai bus vertinami atskiro žuvininkystės regiono lygmenyje, nustatant jų atitikimą regiono strategijai ir indėlį siekiant numatytų tikslų, ir tik vėliau perduodami Įgyvendinančiajai agentūrai (Nacionalinė mokėjimo agentūra). Tokia paramos skyrimo schema turėtų užtikrinti didesnę paramos sklaidą, mokymo veiklas organizuojant bent keliuose tiksliniuose žuvininkystės regionuose.

Penktojoje prioritutinėje kryptyje numatyta stiprinti administracinius Veiksmų programą administruojančių institucijų darbuotojų gebėjimus, pirmiausiai siekiant užtikrinti tinkamą programos įgyvendinimą.

Įgyvendinant programą numatoma daug dėmesio skirti **aplinkos kokybės išsaugojimui ir gerinimui**, žuvininkystės išteklių tausojimui ir atstatymui skirtos priemonės. Tam numatoma aplinkos tvarkymo priemonės investuojant į infrastruktūrą, taikant naujus metodus akvakultūros tvenkiniuose ir tuo būdu užtikrinant auginamų žuvų sveikatingumą ir kokybę, mažinant žuvilesių paukščių daromą žalą. Šios priemonės padės pagerinti darbo ir higienos sąlygas, žmonių ir gyvūnų sveikatos būklę, produktų kokybę ir aplinkos kokybę. Be to, bus mažinama šalutinių produktų ir atliekų naudojimas, saugojami žuvų ištekliai. Įgyvendinant kolektyvinio intereso priemonę suteikiama galimybė pašalinti pamestus žvejybos įrankius bei taip išvalyti jūros dugną bei apsaugoti žuvų išteklius nuo nepageidaujamų spąstų bei grėsmės.

Atsižvelgiant į **Veiksmų programos strateginį pasekmių aplinkai vertinimą (SPAV)**¹⁸, kuri atliekant buvo vertinama, kaip programoje numatytų uždavinių sprendimas įtakos aplinkosauginių problemų mažėjimą/didėjimą bei padės Lietuvai vykdyti savo įsipareigojimus

¹⁸ pilna ataskaita pateikiama 2 priede

Europos Sąjungai aplinkos apsaugos bei gamtinių išteklių naudojimo srityje. Didžiausią teigiamą poveikį atskiriems aplinkos komponentams turės priemonės numatytos pirmojoje, antrojoje ir ketvirtojoje prioritentinėse kryptyse.

Minėtieji prioritetai ir konkrečios jų priemonės, turinčios didžiausią teigiamą poveikį aplinkai, išskirti atsižvelgiant į tokius aplinkos komponentus, kaip visuomenė sveikata ir gyvenimo kokybė, gyvūnijos ir augmenijos ištekliai, oras, vanduo, klimatas, kraštovaizdis, biologinė įvairovė, nekilnojamasis turtas ir kultūros paveldas. Atkreiptinas dėmesys, kad būtent dėl tos priežasties, jog vertinant suminį poveikį aplinkai neapsiribojama vien gamtine aplinka, o turi būti atsižvelgiama į įvairius aplinkos aspektus pradedant visuomenės sveikata ir baigiant kultūros paveldu, kai kuriais atvejais vien tik gamtinių išteklių apsaugai skirtų Veiksmų programos priemonių (pavyzdžiui, III prioritutinės krypties 3 priemonė „Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra“) strateginis poveikis aplinkai įvertinamas santykinai prasčiau už tų priemonių kurios turės teigiamą nors ir nedidelį poveikį didesniai aplinkos komponentų kiekiui.

Pirmojoje priemonėje numatyto uždavinio *suderinti laivyno pajėgumus su žvejojimo galimybėmis* įgyvendinimas padės įdiegti darnaus išteklių naudojimo principus žuvininkystėje, gyvūnijai (žuvų ištekliams) ir augmenijos ištekliams, netiesioginį ilgalaikį poveikį oro ir vandens kokybei (mažintų išsklaidytą oro ir vandens taršą), o taip pat turėtų teigiamų netiesioginių sąveikaujančių pasekmių biologinei įvairovei. Uždavinio *modernizuoti žvejojimo laivus* sprendinių įgyvendinimas pagerins gamtinės aplinkos būklę ir turės teigiamą nuolatinį poveikį visuomenės sveikatai bei teigiamą ilgalaikį poveikį aplinkai, t.y. pagerės žvejų darbo sąlygos, bus labiau užtikrinama produkcijos kokybė bei mažinama aplinkos tarša iš laivų.

Antrosios prioritutinės krypties atskiri uždaviniai taip pat žymiai prisidės prie aplinkos sąlygų gerinimo. Uždavinio *modernizuoti akvakultūros ūkius* sprendinių įgyvendinimas pagerins aplinkos būklę ir turės tiesioginį ir ilgalaikį teigiamą poveikį darbuotojų gyvenimo kokybei bei visuomenės sveikatai, kraštovaizdžiui, kultūros paveldui ir nekilnojamam turtui, netiesioginį vidutinės trukmės poveikį žuvų ištekliams (pagerės natūralių vandens telkinių išteklių atkūrimo įveisiant žuvis galimybės), tiesioginį trumpalaikį poveikį vandens kokybei (sumažės vandens tarša išleidžiant tvenkinių vandenį). Tačiau šio uždavinio įgyvendinimas gali turėti ir netiesioginį ilgalaikį neigiamą poveikį bioįvairovei, nes pereinant prie intensyvios akvakultūros galimai sumažėtų buveinių kai kurioms gyvūnų rūšims, ypač paukščiams. Uždavinio *modernizuoti žvejojimo laivus* įgyvendinimas taip pat kaip ir jūrų žvejojimo laivų modernizavimo atveju pagerins gamtinės aplinkos būklę ir turės teigiamą nuolatinį poveikį visuomenės sveikatai bei teigiamą ilgalaikį poveikį aplinkai. Įgyvendinus uždavinį *gerinti darbo ir higienos sąlygas perdirbimo įmonėse, mažinti neigiamą įtaką aplinkai*, atsirastų tiesioginės nuolatinės teigiamos pasekmės vandens ir oro kokybei (mažės vandens ir oro tarša iš žuvis perdirbimo įmonių) bei tiesioginės ilgalaikės teigiamos pasekmės visuomenės sveikatai (darbo sąlygų pagerėjimas).

Ketvirtojoje prioritutinėje kryptyje numatytas uždavinys *saugoti ir stiprinti gamtos ir architektūros paveldą*, kurio įgyvendinimas turės tiesioginių ilgalaikių teigiamų pasekmių kraštovaizdžiui ir kultūros paveldui bei nekilnojamam turtui, netiesioginių ilgalaikių teigiamų pasekmių bioįvairovei.

Ex ante vertinimo metu pagal SPAV vertintojų pastabas taip pat buvo pakoreguotos atskiros Veiksmų programos dalys. Žemiau nurodyti atlikti Veiksmų programos papildymai, kurie leis daugiau lėšų skirti svarbioms prie aplinkos kokybės gerinimo prisidedančioms veikloms ir padidinti teigiamą poveikį aplinkai.

Pirmiausiai, SPAV metu buvo nustatyta, kad kai kurie akvakultūros įmonių tvenkiniai (Grybailios žuvininkystės tvenkiniai, Birvėtos biosferos poligonas, Vasaknų biosferos poligonas, Visbarų biosferos poligonas) patenka į „Natura 2000“ paukščių apsaugai svarbias teritorijas. Tai geras pavyzdys, kaip akvakultūra gali teigiamai įtakoti paukščių apsaugą. Nustatyta, kad ypač svarbu remti aplinkai saugios gamybos intensyvinimą tokiose įmonėse, kuriose paukščių apsauga tiesiogiai priklauso nuo auginamų žuvų produkcijos (migruojančių jūrinių erelių sankaupų apsauga Grybailios žuvininkystės tvenkinių teritorijoje). Todėl pasiūlyta remiant akvakultūros ūkių modernizavimą prioritetą teikti šiose saugomose teritorijose ūkininkaujančioms įmonėms, jų modernizavimą derinant su galimybėmis stiprinti aplinkos apsaugą, saugoti biologinę įvairovę. Veiksmų programoje atsižvelgta į šį vertintojų pasiūlymą ir teikiant paramą pagal II prioritetinės krypties priemonę „Akvakultūra“ nustatytas dar vienas prioritetas „akvakultūros įmonėms, kurių visi ar dalis tvenkinių patenka į *Natura 2000* paukščių apsaugai svarbias teritorijas“.

Taip pat žvejyba Kuršių mariose turi būti reguliuojama taip, kad būtų išvengta neigiamo poveikio saugomų ar globojamų žuvų rūšims (lašišoms, šlakiams, žiobriams, salačiams). Didžiausią neigiamą įtaką Kuršių mariose saugomų žuvų ir vandens paukščių rūšims šiuo metu daro pernelyg intensyvi žvejyba ir (ar) neselektyvūs žvejybos metodai. Todėl, ekspertų vertinimu, modernizuojant laivus ir žvejybos įrangą paramos prioritetai turėtų būti teikiami: didesnio selektyvumo žvejybos metodų įdiegimui, siekiant sumažinti nepageidaujamą saugomų žuvų ir vandens paukščių priegaudą, bei aplinkos kokybės išsaugojimui ir pagerinimui. Atsižvelgdami į šią pastabą Veiksmų programos rengėjai numatė I prioritetinės krypties 3 priemonėje „Žvejybos laivų modernizavimas“ ir II prioritetinės krypties 2 priemonėje „Žvejyba vidaus vandenyse“ projektams, skirtiems „laivų ir žvejybos įrangos modernizavimui, kai siekiama didesnio selektyvumo žvejybos metodų įdiegimui bei kai siekiama sumažinti nepageidaujamą saugomų žuvų priegaudą“.

Veiksmų programos rengėjai atsižvelgė į SPAV vertintojų pasiūlymą, kad sudarant palankesnes sąlygas natūraliai žuvų išteklių reprodukcijai, migracijai ir nerštui prioritetą reikėtų skirti atskiroms saugomoms žuvų rūšims. ir Veiksmų programos III prioritetinės krypties 3 priemonėje „Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra“ papildomai numatytas prioritetas projektams „kai siekiama pagerinti sąlygas saugomoms žuvų rūšims“, atskiras žuvų rūšis konkretizuojant Veiksmų programos priemonės įgyvendinimo taisyklėse.

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2017 metų veiksmų programa teigia, kad Lietuvoje yra pasiekta pažanga įtvirtinant **moterų ir vyrų lygias galimybes**, Lietuvoje draudžiama diskriminacija dėl amžiaus, seksualinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų. Iš tiesų, programoje nėra specialių priemonių lyčių lygybei užtikrinti, tačiau tai gali būti sunku padaryti, kadangi jūrininkystė yra specifinė veikla, kurią dažniau praktikuoja vyrai nei moterys, tuo tarpu žuvies perdirbamojoje pramonėje labiau dominuoja moterys. Tačiau įtvirtinti tam tikri bandymai įtraukti kuo daugiau moterų į žuvininkystės sektorių tiek sprendimų priėmimo, tiek ir gamybos lygmenyse Veiksmų programoje atspindėti. Pastebėtina, kad moterų vaidmens stiprinimas pirmiausiai yra skatinamas pačiose žvejų bendruomenėse pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį, įtraukiant žuvininkystės veiklos grupes, numatant finansuoti atskirų veiklos sričių mokymus ir prioritetą teikiant būtent moterų mokymams. Taip pat ir trečiojoje prioritetinėje kryptyje numatytose kolektyvinio intereso priemonėse galės būti remiamos veiklos, susijusios su ryšių tarp organizacijų stiprinimu ir gerosios patirties, susijusios su vyrų ir moterų lygių galimybių skatinimu, perdavimu.

Svarbu pastebėti, kad ketvirtojoje prioritetinėje kryptyje, siekiant užtikrinti žuvininkystės bendruomenės aktyvumą ir iniciatyvų „iš apačios į viršų“ stiprinimą ir numatant žuvininkystės

veiklos grupių kūrimąsi, vienas iš nustatytų reikalavimų minėtoms grupėms yra tas, kad žuvininkystės veiklos grupės valdymo organą turi sudaryti abiejų lyčių nariai santykiu 20:80. Tokiu būdu yra užtikrinamas ir moterų įtraukimas į regioninio lygmens savivaldos institucijų valdymo organus.

Svarbiausia moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo Veiksmų programoje aspektu yra pažymėti, jog programoje numatomos įsidarbinimo ar paramos galimybės atitinka bendrą rinkos padėtį ir užimtumą sektoriuje, o programoje įtvirtinti projektų atrankos kriterijai sudaro visiems vienodas sąlygas vystyti veiklą ir gauti paramą.

Programoje numatytos **partnerystės skatinimo priemonės**, daugiausia pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį, prisidės prie pilietinės visuomenės ugdymo bei socialinės atskirties ir socialinės santarvės skatinimo. Ketvirtojoje prioritetinėje kryptyje numatyta žuvininkystės regionų ir juose kuriamų žuvininkystės veiklos grupių tvari plėtra, pirmiausiai skatinant atskirų regionų žuvininkystės bendruomenių iniciatyvą ir bendrų strategijų įgyvendinimą, taip pat tokių grupių tarpregioninio ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo skatinimas, jungimasis su Leader+ vietos veiklos grupėmis. Tiesioginės paramos suteikimas žuvininkystės veiklos grupių strategijų įgyvendinimui ir sprendimo teisės, nustatant regiono žuvininkystės sektoriaus subjektų projektų atitikimo regiono poreikiams identifikuotiems strategijoje tinkamumo gauti finansinę paramą, suteikimas, leis pakankamai žymiai sustiprinti atskirų regionų žuvininkystės bendruomenės tarpusavio bendradarbiavimą ir partnerystę. Įgyvendinant žuvininkystės veiklos grupių strategijas, bus atsižvelgta į jau esamas strategijas, o naujai kuriamos turės papildyti galiojančius strateginius dokumentus, ir tuo būdu bus įgyvendintas papildomumo principas.

Prie partnerystės skatinimo taip pat tiesiogiai bei netiesiogiai prisidės trečiojoje prioritetinėje kryptyje numatytos kolektyvinio intereso priemonės. Pirmiausiai, parama pagal šią priemonę galės būti skiriama asocijuotoms struktūroms, tokiu būdu užtikrinant kolektyvinių ir platų naudos gavėjų ratą pasiekiančių veiklų įgyvendinimą. Antra, pačioje priemonėje numatytas finansavimas priemonėms susijusioms su ryšių tarp skirtingų organizacijų palaikymu bei, labai svarbu, mokslininkų ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų partnerystės skatinimu.

Kiek bus pasiekta partnerystės skatinimo srityje paaiškės įgyvendinant Veiksmų programą, nes kol kas, išskyrus žuvininkystės veiklos grupių kūrimosi ir plėtros finansavimą, partnerystės skatinimo priemonės yra įtrauktos tarp kitų ir dar neaišku kokia apimtimi šios priemonės bus įgyvendintos. Tačiau galima teigti, kad Veiksmų programoje partnerystės skatinimo principas įtvirtintas įvairiuose lygmenyse - atskirų žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų ir regiono verslo bei valdžios tarpusavio partnerystė, kuriant žuvininkystės veiklos grupes, žuvininkystės įmonių partnerystė jungiantis į pripažintas asociacijas, asociacijų, žuvininkystės veiklos grupių tarpusavio partnerystė ir žuvininkystės sektoriaus ūkio subjektų bei mokslo bendradarbiavimas – ir tai sudaro prielaidas sėkmingam jų įgyvendinimui, skirstant paramą nustatytus aiškius prioritetus ir užtikrinus finansavimą. Ypač šiuo klausimu reikėtų atkreipti dėmesį į žuvininkystės verslo ir mokslo bendradarbiavimo užtikrinimą. Tačiau kol kas nėra numatyti konkretūs mechanizmai, kurie užtikrintų mokslinių tyrimų įtraukimą į žuvininkystės plėtros uždavinių sprendimą. Atsižvelgiant į tai, kad ES siekia iki 2010 m. investicijas į mokslinius tyrimus padidinti iki 3 proc., o Lietuva iki 2 proc., todėl ir žuvininkystės sektoriuje šis tikslinis rodiklis turėtų būti aiškiai apibrėžtas ir numatytos jo įgyvendinimo priemonės.

Veiksmų programa prisidės prie atskirų Lietuvos **regionų plėtros**. Nors šalies teritorijoje sudėtinga identifikuoti regionus, kurių socialinėje – ekonominėje plėtroje pakankamą reikšmę turėtų žuvininkystė, nes šio sektoriaus produkcija sudaro labai mažą Bendrojo vidaus produkto

dali, tačiau šiame sektoriuje dirbantys žmonės telkiasi tam tikruose šalies regionuose ir daro didelę įtaką jų vietinei ekonomikai.

Didžiausia žuvininkystės įmonių ir žuvininkystės sektoriuje užimtų darbuotojų koncentracija yra Klaipėdos apskrityje. Čia išplėtota žvejyba atviroje Baltijos jūroje ir jos priekrantėje, žuvų perdirbimas, žvejyba didžiausiame vidaus vandenu telkinyje – Kuršių mariose. Labiausiai tikėtina, kad šiame regione susikurs stipriausios žuvininkystės veiklos grupės ir susikoncentruos didelė dalis ES paramos lėšų. Kita vertus, Veiksmų programoje taip pat numatoma parama vidaus vandenu žuvininkystei, akvakultūros ūkiams ir perdirbimo pramonei, tokiu būdu skatinant ir kitų šalies regionų plėtrą. Regionų augimas bus skatinamas ne tik remiant investicijas į infrastruktūros modernizavimą, bet ir verslinę žvejybą ežeruose bei upėse palaipsniui perorientuojant į rekreacinę žuvininkystę ir tokiu būdu plėtojant alternatyvias veiklas kaimiškose vietovėse. Minėtosios žuvininkystės veiklos grupės taip pat galės susikurti ir kituose Veiksmų programoje identifikuotuose žuvininkystės regionuose, kurie yra išsidėstę įvairiose šalies vietose, o vienas iš ketvirtojoje prioritutinėje kryptyje numatytų uždavinių – socialinių ir ekonominių sunkumų patiriančiuose regionuose skatinti diversifikaciją arba socialinę ir ekonominę pertvarką. Nors paminėtina, kad remiant žuvininkystės veiklos grupes vis tik bus taikomas teritorinis prioritetas, pirmenybę teikiant Klaipėdos apskričiai.

Veiksmų programos įgyvendinimas prisidės prie žuvininkystės ir akvakultūros produkcijos **geresnio tiekimo į Bendrijos rinką ir tvaraus jos vystymosi**, nes bus tobulinamos rinkodaros priemonės (antrosios prioritutinės krypties trečioji priemonė), gaminama paklausi rinkose žuvų produkcija akvakultūros įmonėse (antrosios prioritutinės krypties pirmasis uždavinys); žvejybos laivų modernizavimas, žvejybos laivų aptarnavimo infrastruktūros tobulinimas ir iškrovimo vietų įrengimas užtikrins produkcijos kokybės išsaugojimą tiekiant ją į rinką. Taip pat pagal kolektyvinio intereso priemonę planuojama parama žuvininkystės produktų ir akvakultūros produktų rinkų skaidrumo, įskaitant atsekamumą, užtikrinimui. Plečiant regionus, pagal ketvirtąją prioritutinę kryptį planuojama teikti paramą žuvininkystės ir akvakultūros produktų **pridėtinės vertės didinimui**, t.y. numatomos investicijos į pirminį perdirbimą ir paskesnį perdirbimą, didinant galutinio produkto vertę. Tiesioginis eksporto rėmimas nėra galimas, todėl bus galimybė kurti infrastruktūrą bei naujus paklausius kokybiškus produktus, kurie galėtų būti tiekami į Bendrijos rinką. Tačiau, skatinant geresnį tiekimą, taip pat galėtų būti apsvastyta galimybė įtraukti priemonę, kurią galima finansuoti pagal Reglamento Nr. 1198/2006 40 straipsnį. Tai suteiktų galimybę populiarinti lietuviškus produktus Bendrijos ir trečiųjų šalių rinkose ir dar daugiau prisidėti prie Bendrijos rinkos plėtos. Taip pat galėtų būti paremti veiksmai susiję su produktų kokybės sertifikavimu, įskaitant produktų, sugautų, arba išaugintų naudojant aplinkai palankius gamybos metodus, ženklinimą ir sertifikavimą (pagal Reglamento Nr. 1198/2006 40 str. 3 punkto f papunktis). Taip būtų padedama įmonėms siekti kokybės gamyboje, o rinkai tiekiamos produkcijos kokybę pagerėtų.

Veiksmų programoje įtvirtinti horizontalieji principai padės geriau valdyti darnaus vystymosi procesą pagal papildomumo principą, užtikrinant ekonominės veiklos, darbo vietų ir žmogiškųjų išteklių darnaus vystymo skatinimą bei aplinkos saugojimą ir gerinimą. Regionų vystymosi srityje numatytos priemonės, skatinančios decentralizuoti sprendimų priėmimą, daugiau teisių suteikiant regionams. Žuvininkystės ir kitų sektorių atstovų partnerystės rėmimas prisidės prie pilietinės visuomenės plėtos. Aplinkosauginiai aspektai užtikrinami numatant priemones, tiesiogiai ar netiesiogiai prisidedančias prie žalos aplinkai mažinimo ir padedančias atkurti bei tausoti gyvuosius išteklius. Veiksmų programoje, laikantis lygių galimybių principo, taip pat skiriamas dėmesys švietimo, socialinės apsaugos ir užimtumo priemonių įgyvendinimui, o tai prisidės prie informacinės visuomenės, geresnės gyvenimo ir aplinkos kokybės bei visuomenės sveikatos pagerėjimo.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa prisideda prie ES horizontaliųjų principų įgyvendinimo, nes ji skatina darnumą tarp aplinkosaugos, ekonominio efektyvumo bei konkurencingumo didinimo ir socialinės gerovės, numatydamą finansavimui atitinkamas priemones pagal pirmas keturias prioritetas kryptis.

Pati Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programa finansiniu požiūriu yra gana ribota, todėl tikėtina, kad jos indėlis, siekiant ES strateginių tikslų, bus nežymus ES mastu, tačiau visos numatytos priemonės tikslingai priskirtos strateginiams tikslams pasiekti, todėl daroma išvada, kad programa prisidės prie ES strateginių tikslų pasiekimo savo galimybių ribose.

6. Įgyvendinimo sistemos įvertinimas

Veiksmų programos įgyvendinimo sistema įvertinta Europos Tarybos reglamento EŽF nurodytų nuostatų ir principų atitikimo požiūriu.

Europos Tarybos reglamento EŽF 20 straipsnyje nustatytos veiksmų programos įgyvendinimo *nuostatos* apima:

- i) 58 straipsnyje numatytų subjektų skyrimą, kuri atlieka valstybė narė;
- ii) atitinkamai 63 numatytų vertinimo ir stebėjimo sistemų ir 63 straipsnyje numatyto stebėjimo komiteto sudėties apibūdinimą;
- iii) informaciją apie kompetentingą įstaigą, kuri priima Komisijos ir įstaigos arba įstaigų, atsakingų už mokėjimų vykdymą paramos gavėjams, mokėjimus;
- iv) finansinių srautų mobilizavimo ir judėjimo procedūrų apibrėžimą jų skaidrumui užtikrinti;
- v) veiksmus, kuriais siekiama užtikrinti informavimą apie veiksmų programą ir jos viešumą, kaip nurodyta 51 straipsnyje;
- vi) keitimosi kompiuteriniais duomenimis procedūrų, dėl kurių susitarė Komisija ir valstybės narės, kad būtų įvykdyti šiame reglamente nustatyti mokėjimo, stebėjimo ir vertinimo reikalavimai, aprašymą.

Visos išvardintos *nuostatos* atspindėti detalai pristatytame Veiksmų programos įgyvendinimo sistemos aprašyme, kuris susideda iš 6 dalių:

- Administracinė struktūra;
- Lėšų gavimas ir finansiniai srautai;
- Veiksmų programos priežiūros ir vertinimo sistema, priežiūros komiteto sudarymas;
- EŽF duomenų rinkimo ir jų perdavimo elektroninio ryšio priemonėmis informacinė sistema;
- Konsultavimasis ir bendradarbiavimas su partneriais rengiant Veiksmų programą;
- Informavimas ir viešumas.

Įgyvendinant Veiksmų programą, atsižvelgus į jos apimtį, bus taikomas 2006 m. liepos 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo 9 straipsnio 2 dalyje bei Komisijos reglamento nustatančio išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo taikymo taisykles, 2 straipsnyje nustatytas proporcingumo principas.

Veiksmų programos įgyvendinimui užtikrinti numatytų Vadovaujančiosios (Žemės ūkio ministerija), dviejų Tarpinių (Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos), Tvirtinančios (Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos) ir Audito (Žemės ūkio ministerijos Vidaus

audito departamentas) institucijų funkcijos susietos tarpusavyje taip, kad sudaro trijų cikliškai veikiančių *administracinio, finansinio ir priežiūros* mechanizmų visumą, leidžiančią užtikrinti darnų programos įgyvendinimo procesą.

Sudaryta Veiksmų programos administravimo sistema leidžia užtikrinti sklandų ir efektyvų programos įgyvendinimą tuo laipsniu, kuo pilniau kiekvieną savivaldos ciklo funkciją atlieka kompetentinga ir nepriklausoma nuo kitų ciklo dalių vykdytojų institucija. O numatytos kiekvienai iš jų funkcijos sudaro darnų programavimo ir įgyvendinimo veiksmų ratą.

Finansinių srautų mobilizavimo ir judėjimo procedūrų apibrėžtumui užtikrinti sudaromas Veiksmų programos įgyvendinimo *finansinis mechanizmas*. Veiksmų programos finansinio mechanizmo programų rengimo funkciją vykdo Nacionalinė mokėjimų agentūra, kuri rengia EK teikiamas išlaidų deklaracijas ir mokėjimo paraiškas. Taip pat Nacionalinė mokėjimų agentūra tvarko EK deklaruotų išlaidų apskaitą, o taip pat gražintinų ir gražintų EŽF lėšų apskaitą. Šio mechanizmo kontrolės funkciją vykdo audito institucija.

Administracinio ir finansinio mechanizmų darnai užtikrinti numatytas *priežiūros mechanizmas*, kurio funkcijas atlieka Audito institucija, užtikrinanti Veiksmų programos valdymo ir kontrolės sistemos audito bei Veiksmų programos išlaidų atrankinių patikrinimų atlikimą; Audito institucija taip pat rengia ir EK teikia metines kontrolės ataskaitas, nuomonę dėl Veiksmų programos valdymo ir kontrolės sistemos funkcionavimo, baigiamąją audito deklaraciją. Stebėsenos komitetas atlieka Veiksmų programos priežiūrą, nustato projektų atrankos kriterijus, svarsto ir tvirtina metines Veiksmų programos įgyvendinimo ataskaitas bei pasiūlymus keisti Veiksmų programą.

Veiksmų programos įgyvendinimo administracinio, finansinio ir priežiūros mechanizmų ir jų sąveikos analizė leidžia daryti prielaidą, kad sukurta Veiksmų programos įgyvendinimo sistema yra pakankama tam, kad užtikrinti efektyvų ir skaidrų Veiksmų programos įgyvendinimą bei lėšų įsisavinimą.

Teigiamai vertintina tai, kad Veiksmų programoje plačiai pristatyta ir išsami Veiksmų programos rengimo ir derinimo su instituciniais partneriais tvarka. Ekspertų dalyvavimo bei bendradarbiavimo su socialiniais partneriais ir kitomis suinteresuotomis šalimis rengiant programą praktika atitinka bendras ES nuostatas. Siekiant labiau įtraukti ekonominius ir socialinius bei kitus partnerius į Veiksmų programos rengimo procesą, buvo sudaryta koordinacinė ir specialistų darbo grupės iš valstybės ir savivaldos institucijų, mokslo ir žuvininkystės sektoriaus atstovų. Koordinacinė darbo grupė sprendė esmines problemas, kilusias, rengiant Veiksmų programą, o specialistų darbo grupė nagrinėjo techninius klausimus.

Tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad didžioji dalis Veiksmų programos įgyvendinimo institucijų yra pavaldžios vienai – Žemės ūkio ministerijai, dėl ko gali iškilti sunkumų visada garantuoti jų veiklos rezultatų objektyvumą bei viso Veiksmų programos įgyvendinimo mechanizmo darną. Todėl labai svarbu yra užtikrinti Veiksmų programos įgyvendinimo viešumą, skaidrumą, panaudojant tam įvairias dalyvavimo ir informavimo formas.

Taip pat labai aktualus klausimas susijęs su audito institucija. Remiantis Reglamento Nr. 1198/2006 58 str. 1 dalies c papunkčiu, audito institucija turi būti „*funkcionaliai nepriklausoma*“ nuo vadovaujančios institucijos. Tačiau Veiksmų programoje nurodoma, kad už audito funkcijų atlikimą yra atsakinga Žemės ūkio ministerija, tiksliau jos Vidaus audito departamentas. Siūloma papildomai apsvarstyti audito institucijos svarbą Veiksmų programos sėkmingo administravimo

procesu ir įvertinti galimybę audito institucija paskirti visiškai nuo vadovujančios institucijos nepriklausomą subjektą.

Tam tikri sunkumai administruojant Veiksmų programos įgyvendinimą gali kilti ir dėl vadovujančios bei tarpinės institucijų funkcijų pasidalinimo. Pagal 2007 – 2013 m. programavimo periodui nustatytą įgyvendinimo sistemą EŽF paramai administruoti vadovujančiąja institucija paskirta Žemės ūkio ministerija, o tarpine institucija – Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos.

2004 – 2006 m. laikotarpiu Žemės ūkio ministerija buvo tarpinė institucija, o Žuvininkystės departamento prie Žemės ūkio ministerijos vaidmuo struktūrinių fondų paramos administravimo procese buvo išformintas Žemės ūkio ministerijos išakymu dėl dalies administravimo funkcijų perleidimo. Atsižvelgiant į Žemės ūkio ministerijos ir jai pavaldžių institucijų funkcijų ir atsakomybių pasiskirstymą, tam tikra prasme taip pat buvo susiformavęs panašus veiklos modelis į siūlomą 2007 – 2013 m. laikotarpiui, kuomet nemažą dalį tarpinės institucijos (Žemės ūkio ministerijos) funkcijų atliko Žuvininkystės departamentui prie Žemės ūkio ministerijos. Tačiau praėjusiame periode bet kuriuo atveju atsakomybė ir galutiniai sprendimai teko Žemės ūkio ministerijai kaip vienai institucijai, neatsižvelgiant į neformalų atskirų darbų tarp susijusių institucijų paskirstymą.

Remiantis Reglamento 1198/2006 58 str. 2 dalimi, valstybės narės turi teisę paskirti ne tik vadovujančią, tvirtinančią bei audito institucijas, bet ir vieną ar kelias tarpines institucijas, todėl papildomos tarpinės institucijos įtraukimas į administravimo procesą minėto reglamento nuostatomis neprieštarauja. Tačiau 2007 – 2013 m. laikotarpiu numačius Žemės ūkio ministerijai ir Žuvininkystės departamentui prie Žemės ūkio ministerijos priskirti skirtingas funkcijas ES struktūrinių fondų administravimo procese, kyla tam tikra funkcijų dubliavimo arba atvirkščiai „niekieno sričių“ grėsmė. Įvertinus Veiksmų programoje paskirstytas funkcijas vadovujančiajai bei tarpinei (Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos) institucijoms, ekspertų manymu, galima pastebėti bent keletą neatitikimų, kurie turėtų būti aprašyti detaliau (nebūtinai pačioje Veiksmų programoje) arba tikėtina sukels sunkumų administravimo procese. Pavyzdžiui, Veiksmų programoje numatyta, kad inicijuoti Veiksmų programos pakeitimus gali abi institucijos, tačiau neaišku, kuriai institucijai reikia perduoti siūlymus dėl programos keitimo ir kuri institucija yra atsakinga už pasiūlymų vertinimą prieš teikiant juos Veiksmų programos priežiūros komitetui. Taip pat dalis funkcijų paskirstyta taip, jog tarpinė institucija yra atsakinga už tam tikro dokumento parengimą, o vadovujančioji institucija už jo tvirtinimą, teikimą EK ir t.t., tačiau visiškai neapibrėžta iniciatyvos teisė, nustatant minėtų dokumentų rengimo pradžią ir pabaigą.

Be to, papildomi sunkumai gali iškilti nustatant pavaldumo ryšius tarp Žemės ūkio ministerijos ir Žuvininkystės departamento prie Žemės ūkio ministerijos kaip Veiksmų programą administruojančių institucijų ir kaip vykdančių Žemės ūkio ministerijai pagal nacionalinius teisės aktus pavestos srities valstybės valdymo funkcijas.

Suprantama, kad neaiškus atsakomybių pasiskirstymas iš esmės kyla todėl, kad Veiksmų programoje nurodomos tik pagrindinės institucijų funkcijos administravimo procese. Todėl dėl aukščiau paminėtų galimų funkcijų dubliavimo, „niekieno sričių“, neaiškių administruojančių institucijų tarpusavio ryšių grėsmių, ekspertų vertinimu, būtina rengiant veiksmų programos valdymo ir kontrolės sistemos aprašymą, be Reglamento Nr. 1198/2006 57 str. nurodytų bendrųjų valdymo ir kontrolės sistemų aprašymo, papildomai detaliam aprašyti visų Veiksmų programą administruojančių institucijų (ypač vadovujančiosios ir tarpinės institucijų) funkcijas ir tarpusavio sąveiką.

7. Lėšų paskirstymo vertinimas

7.1. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų Veiksmų plane ir Nacionaliniame strateginiame plane numatyto finansavimo atitikimo įvertinimas

Prioritetinių krypčių, numatytų Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų Veiksmų programoje, *ex-ante* analizė parodė, kad Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų Veiksmų programa iš esmės yra suderinta su Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų nacionaliniu strateginiu planu ir jo finansiniais rodikliais.

Žuvininkystės sektoriuje yra numatyti keturi pagrindiniai finansavimo šaltiniai: EŽF, Nacionalinės lėšos, kitų fondų ir nuosavos organizacijų lėšos. EŽF paramos dydis 188,9 mln. Lt (54,71 mln. EUR), nacionalinė parama veiksmų programai įgyvendinti sudarys 57,1 mln. Lt (16,54 mln. EUR), kitų fondų lėšos žuvininkystės sektoriaus strateginiam planui įgyvendinti sudarys 61,5 mln. Lt (17,8 mln. EUR), bendra žuvininkystės sektoriui numatyta viešos paramos suma sudaro **307,5 mln. Lt (89,1 mln. EUR)**. Veiksmų programoje bendras viešas finansavimas sudaro 246 mln. Lt (**71,2 mln. EUR**).

Vidutinis lėšų paskirstymas 2004-2006 m. programavimo periode buvo 19,8 mln. Lt (5,73 mln. EUR) per metus, o numatomas ES paramos intensyvumas 2007-2013 m. bus 1,5 ar net 2 kartus didesnis. Tai reiškia, naujajame programavimo periode padidės ir projektų administravimo kaštai.

Veiksmų programos *ex ante* vertinimo metu buvo pakoreguota pati Veiksmų programa. *Ex ante* vertintojai vadovavosi ir Veiksmų programos rengėjų darbiniais dokumentais, kuriuose buvo paskirstytos lėšos pamečiui ir tarp priemonių. Vadovaudamiesi minėtais darbiniais dokumentais vertintojai įvertino nustatytų rodiklių racionalumą ir lėšų paskirstymą tarp prioritetinių krypčių.

Numatyta daugiau lėšų skirti laivyno mažinimui pirmaisiais ir antraisiais metais, nes yra daug neįgyvendintų projektų iš praėjusio periodo ir jiems reikia mažiau laiko paraiškoms parengti. Tai padaryta dėl supaprastintos įgyvendinimo procedūros.

Infrastruktūriniais ir bendro pobūdžio (trečia ir ketvirta prioritutinės kryptys) projektams parengti reikia skirti daugiau laiko. Todėl manoma, kad stambių investicinių projektų teikimas prasidės po kelių metų kai įmonės parengs investicinius projektus, atitiksiančius ES keliamus reikalavimus, bei įmonės galės sukaupti apyvartinių lėšų investicijoms. Taip pat numatoma, kad ketvirtosios prioritutinės krypties įgyvendinimas prasidės po kelių metų dėl sudėtingų įgyvendinimo procedūrų, vietinių strategijų paruošimui ir žmonių apmokymui reikalingo laiko.

Atliekant vertinimą nepavyko rasti viešai skelbiamos informacijos, kad Lietuvai buvo padidintas EŽF finansavimas. Pagal EŽF (Europos Komisijos 2006 m. spalio 4 d. sprendimas Nr. IP/06/1310) pagalbos lėšų paskirstymo 2007 m. sausio 1 d. – 2013 m. gruodžio 31 d. dokumentą paramos dydis skelbiamas yra 48418135 EUR. 6,4 mln. EUR paklaida turėtų būti paaiškinta Veiksmų programoje ir strategijoje.

7.2. Veiklos programos finansinis vertinimas pagal prioritetus

I prioritėtinė kryptis. Źvejybos laivyno pajėgumų pritaikymas

Įvertinus I prioritėtinės krypties finansavimo dydį ir planuojamus pasiekti rodiklius ir juos palyginus su patirtimi įgyta 2004-2006 m. programavimo periode, galima daryti prielaidą, kad laivų skaičiaus mažinimui lėšos bus sėkmingai įsisavintos ir 2007-2013 m. laikotarpiu. Laivų modernizavimo realios projektinės patirties nebuvo, todėl yra sudėtinga tiksliai prognozuoti lėšų įsisavinimo tempus. Kompensacijų darbo netenkantiems Źvejams efektyvumą apsunkina, tai kad Lietuvos Źvejybos laivyne dirba daug užsieniečių, kuriems realiai kompensacijos nebus išmokėtos. Todėl planuojama, kad maždaug pusė netekusių darbo Źvejų galės prašyti kompensacijos.

AtsiŹvelgiant į vertintojų pateiktas pastabas ex-ante analizės metu galima konstatuoti, kad pirmosios prioritėtinės krypties finansavimo dydis ir planuojami pasiekti rodikliai yra pagrįsti ir realiai įgyvendinami.

Źemiau aprašomas konkretus finansavimas atskiroms krypties sritims.

Źvejybos laivyno pajėgumų mažinimas yra svarbi Źuvininkystės strategijos dalis ir todėl jai skiriama daug lėšų. Kompensacija vienam laivui, atiduotam į metalo lauŹą, sudarytų apie 155 tūkst. Lt (44,9 tūkst. EUR).

Laivų modernizavimui planuojama skirti 12,323 mln. Lt, t.y. 5 laivams vidutiniškai bus skirta po 2465 tūkst. Lt (714 tūkst. EUR).

2007-2013 metais Źvejybos laivų modernizavimui atsivėrė didesnės galimybės. Naujuoju reglamentu buvo leista keisti variklius, bet tik į 20 proc. mažiau galingesnius (> 12 m ilgio). Dėl šios prieŹasties tikimasi didesnio Źvejų suinteresuotumo modernizavimo priemone, kuria 2004-2006 metais pasinaudojo tik 1 Źvejas.

UŹ pasitraukimą visam laikui iš Źvejybos veiklos numatytos kompensacijos Źvejams. Jei iš Źvejybos veiklos pasitraukia 150 Źvejų, tai kompensacijoms prireiks 6,4 mln. Lt (1,85 mln. EUR) paramos.

Siekiant suderinti laivyno pajėgumus su Źvejybos galimybėmis, tam tikrais atvejais numatyta laikinai stabdyti Źvejybą. Šiuo tikslu planuojama skirti 7,5 mln. Lt (2,17 mln. EUR) paramos.

II prioritėtinė kryptis. Akvakultūra, Źvejyba vidaus vandenyse, perdirbimas ir rinkodara

Ši prioritėtinė kryptis lėšų skyrimo prasme padalinta į tris sritis. Bendra numatyta paramos suma - 103,3 mln. Lt (29,92 mln. EUR), EŹF - 77,4 mln. Lt (22,42 mln. EUR), nacionalinio biudŹeto lėšos - 25,8 mln. Lt (7,47 mln. EUR). Akvakultūros įmonėms planuojama skirti 36,2 mln. Lt (10,48 mln. EUR), Źvejybai vidaus vandenyse - 17,2 mln. Lt (4,98 mln. EUR), Źuvų perdirbimui ir rinkodarai - 49,8 mln. Lt (14,42 mln. EUR) paramos lėšų.

Atsižvelgiant į vertintojų pateiktas pastabas ex-ante analizės metu galima konstatuoti, kad antrosios prioritutinės krypties finansavimo dydis ir planuojami pasiekti rodikliai yra pakankamai pagrįsti ir realiai įgyvendinami.

Pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programos II prioriteto priemonės sukurtai darbo vietai tenka 323 tūkst. Lt (93,55 tūkst. EUR) paramos. Būtų gerai, jei tvirtinant projektus įgyvendinančioji institucija atsižvelgtų į darbo vietų sukūrimo specifiką ir realų poreikį. Didžiausias poreikis yra smulkių Baltijos jūros ir vidaus vandenių žuvų perdirbimo srityje, nes neišnaudojamos jūrinės žvejybos kvotos ir šių žuvų perdirbimas yra pakankamai neekonomiškas. Todėl parama jų perdirbimo organizavimui būtų ekonomiškai labiau pagrįsta, nei parama daugiau komerciniams projektams.

III prioritutinė kryptis. Bendro intereso priemonės

Ši prioritutinė kryptis lėšų skyrimo prasme padalinta į tris sritis. Bendra paramos suma 42,6 mln. Lt (12,34 mln. EUR).

Numatyta modernizuoti ar įrengti tris žvejybos uostus ir prieplaukas, kuriems numatyta skirti 22,2 mln. Lt (6,43 mln. EUR) paramos arba vidutiniškai po 7,4 mln. Lt (2,14 mln. EUR) vienam objektui.

Planuojama didelė parama naujai sukurtoms ir pertvarkytoms gamintojų organizacijoms - viso apie 9,2 mln. Lt (2,7 mln. EUR).

2007-2013 m. programavimo periodo metu planuojama įgyvendinti 5 projektus susijusius su nerštaviečių ir migracijos takų atkūrimu. Bendra numatyta paramos suma – 11,2 mln. Lt (3,24 mln. EUR), vienam projektui vidutiniškai tektų 2,8 mln. Lt (0,8 mln. EUR).

Atsižvelgiant į vertintojų pateiktas pastabas ex-ante analizės metu galima konstatuoti, kad trečiosios prioritutinės krypties finansavimo dydis ir planuojami pasiekti rodikliai yra pakankamai pagrįsti ir realiai įgyvendinami.

IV prioritutinė kryptis. Tvari žuvininkystės regionų plėtra

Ketvirtai prioritetinei kryptiai įgyvendinti skirta 30,8 mln. Lt (8,92 mln. EUR) paramos. Planuojama, kad bus bent 3 Žuvininkystės veiklos grupės (ŽVG), kurioms bus skirta parama. Vienai ŽVG strategijai remti vidutiniškai numatyta skirti 10,3 mln. Lt (3 mln. EUR).

Numatoma, kad bus įgyvendinta ne mažiau kaip 15 projektų, todėl apytiksliai turėtų būti apie skirta vienam projektui apie 2 mln. Projektams, kurie bus įgyvendinti pagal ŽVG strategijas vidutiniškai bus skirta mln. Lt (0,6 mln. EUR).

Atsižvelgiant į vertintojų pateiktas pastabas ex-ante analizės metu ir pačių šios srities projektų kompleksiskumą galima konstatuoti, kad ketvirtosios prioritutinės krypties finansavimo dydis ir planuojami pasiekti rodikliai yra pakankamai pagrįsti ir realiai įgyvendinami.

V prioritutinė kryptis. Techninė parama

Techninė pagalba sudaro 5 proc. (12,3 mln. Lt arba 3,56 mln. EUR) nuo visos programos paramos sumos. Per kiekviena 2007-2013 m. programavimo periodo metus tai sudarytų vidutiniškai po 1,76 mln. Lt (0,51 mln. EUR). Tai atitinka EŽF fondo reikalavimus techninės paramos dydžiui, todėl galima tvirtinti, kad finansavimo dydis yra pakankamai pagrįstas.

7.3. Veiksmų programos efektyvumas

Apibendrinant, Veiksmų programos lėšų paskirstymas tarp prioritetinių krypčių yra logiškas ir pagrįstas. Tokią išvadą leidžia daryti ir ex-ante vertinimo metu atlikta detali lėšų paskirstymo tarp atskirų priemonių analizė. Tam tikros ekspertų rekomendacijos, galėtų būti įgyvendintos koreguojant atskiras Veiksmų programos dalis, tačiau rekomendacijų įgyvendinimas ar neįgyvendinimas didelės įtakos bendrai Veiksmų programos logikai neturės.

Veiksmų programa pagal atskirus rodiklius iš esmės turėtų būti realiai įvykdyta. Atskirose kryptyse gali ir matyt bus finansavimo apimčių ir rodiklių tikslinimų, tačiau bendras kiekvienos prioritetinės krypties teigiamas poveikis žuvininkystės plėtrai išliks. Didelės įtakos visos programos efektyvumui ir rezultatams turės tiesioginis veiksmų programos administravimo efektyvumas ir operatyvumas. Todėl daugiau atsakomybės tenka įgyvendinančiai institucijai.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

REKOMENDACIJOS

Eil. Nr.	Objektas, skyrius	Rekomendacijos
1.	Bendroji analizė	Veiksmų programoje trūksta bendresnės orientacijos į bendrus šalies socialinius – ekonominius tikslus, pavyzdžiui, numatant prioritetus naujų darbo vietų kūrimui kaimo vietovėse, akvakultūros plėtros galimybes kaimo vietovėse ir pan.
2.	Žuvininkystės sektoriaus plėtros tendencijos, Jūrų žuvininkystė	Strateginiame plane nurodyta, kad ES Taryba skiria 31 tūkst. tonų metinių žvejybos kvotų Baltijos jūroje, Veiksmų programoje įrašyti skaičiai – 35-40 tūkst. tonų.
3.	Žuvininkystės sektoriaus plėtros tendencijos, Jūrų žuvininkystė	Reikėtų pakeisti skaičius, susijusius su laivų pjaustymu 2004–2006 m., nes svarstoma dar keliolika paraiškų pagal šią priemonę.
4.	Žuvininkystės sektoriaus plėtros tendencijos, Žvejyba vidaus vandenyse	Vidaus vandenių žuvininkystės plėtrą reikėtų labiau derinti su numatomu žvejybos mažinimu, skatinant alternatyvias veiklas.
5.	SSGG analizė	SSGG analizės bendrojo pobūdžio teiginiai, kurie tiesiogiai nėra susiję su numatytomis EŽF priemonėmis turi būti pašalinti iš Veiksmų programos, kurioje jie neturi jokios loginės tąsos bei turi būti paliekami tik Nacionalinio strateginio plano uždaviniams pagrįsti.
6.	Bendra žuvininkystės sektoriaus analizė: grėsmių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Bendrujų, visai šakai būdingų grėsmių atžvilgiu akcentuoti regioninio vystymosi ir plėtros galimybių skirtumai. Nors šiuo metu planuojama žuvininkystės sektoriaus subjektus išlaikyti įvairiuose šalies rajonuose, keičiantis ekonominėms – socialinėms sąlygoms ir neskiriant pakankamai dėmesio darniam sektoriaus vystymui, atskiruose rajonuose lyginant su esama situacija žuvininkystės sektoriaus subjektų gali apskritai nelikti.
7.	Jūrų žuvininkystė: stipriųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Jūrų žuvininkystės atžvilgiu kaip stiprybė akcentuojamas įsteigtas žuvų aukcionas Klaipėdoje, kuris kol kas dar neveikia. Tai turėtų būti pažymėta Veiksmų programoje, galbūt nurodant ir numatomą veiklos pradžios datą
8.	Jūrų žuvininkystė: stipriųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Jūrų žvejybos srityje veikia tik viena gamintojų organizacija, kuri SSGG analizėje minima daugiskaita.
9.	Jūrų žuvininkystė: silpnųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Siūloma papildomai atsižvelgti į tai, kad silpnoji jūrų žuvininkystės pusė yra ta, jog strimelių ir šprotų žvejyba nerentabili ir šių žuvų rūšių kvotos neišnaudojamos.
10.	Jūrų žuvininkystė: grėsmių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	„Mažėjantis senstančių laivų efektyvumas“ - tai jų silpnybė, o ne grėsmė. Tačiau grėsmė, jog sumažėję laivyno pajėgumai gali apsunkinti kvotų įsisavinimą.

Eil. Nr.	Objektas, skyrius	Rekomendacijos
11.	Akvakultūra: stipriųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Akvakultūros ūkio analizė yra labiau orientuota į stambiuosius gamintojus, tačiau taip pat turėtų būti paminėti ir ūkininkai, kurie verčiasi žuvų auginimu tvenkiniuose.
12.	Akvakultūra: silpnųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Tarp silpnųjų paminėta „ <i>silpna daugumos akvakultūros įmonių vadyba, nepakankami rinkodaros įgūdžiai veikti ES rinkoje</i> “, o galimybių skiltyje nėra įvardintos mokymosi galimybės ir būtinybė. SSGG analizės aspektai turėtų būti suderinti tarpusavyje.
13.	Akvakultūra: galimybių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Papildomai galėtų būti paminėtos galimybės auginti vertingas žuvų rūšis uždaroje sistemoje, jei tai yra ekonomiškai naudinga ir perspektyvu
14.	Žvejyba vidaus vandenyse: silpnųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Redaguoti formuluotę – „ <i>Per dideli žvejybos pajėgumai (didelis smulkių įmonių skaičius)</i> “, nes 2–3 stambios žvejybos įmonės, naudojamos daug žvejybos įrankių, gali sudaryti žymiai didesnę spaudimą ištekliams negu 50 mažų. Žvejybos pajėgumai priklauso nuo naudojamų žvejybos įrankių skaičiaus. Siūlomos formuluotės: „ <i>Žvejybos pajėgumai nesuderinti su žuvų ištekliais</i> “; „ <i>Per didelis žvejybos intensyvumas</i> “. Šią silpnybę siūloma iškelti į pirmą vietą, nes nuo jos priklauso silpnybė „ <i>Nepakankami vidaus vandens telkinių vertingų verslinių žuvų ištekliai</i> “.
15.	Žvejyba vidaus vandenyse: silpnųjų pusių kiekybinis ir kokybinis adekvatumas	Siūloma silpnybę „ <i>Nepakankamai efektyvūs žuvivaisos darbai</i> “ išbraukti iš Veiksmų programoje pateiktos SSGG analizės. Žuvivaisos darbų efektyvumo problema yra daugiau valstybės vidaus reikalas, nes vandens telkinių įveisimas vykdomas daugiausia nacionalinėmis lėšomis, o Veiksmų programa skirta EŽF įgyvendinimui.
16.	Rodiklių apibrėžtumas	Visose prioritetinėse kryptyse vertėtų pažymėti kam skirti rodikliai. Pažymėti, kad rodikliai reikalingi išmatuoti tikslų pasiekimą ar priemonių įgyvendinimą.
17.	Veiksmų programoje numatytas finansavimas	Pagal EŽF pagalbos lėšų paskirstymo 2007 m. sausio 1 d. – 2013 m. gruodžio 31 d. dokumentą ¹⁹ paramos dydis skelbiamas yra 48418135 EUR. Tuo tarpu Veiksmų programoje, atsižvelgiant į tiesioginį EK ir programos rengėjų susirašėjimą, bendra paramos suma nurodyta 54 713 408 EUR. Susidaranti 6,3 mln. EUR paklaida turėtų būti išaiškinta Veiksmų programoje.
18.	Pirmoji prioritetinė kryptis. 1.2 priemonė. Laikinas žvejybos veikos sustabdymas	Priemonėje nėra nurodytos rodiklių reikšmės
19.	Pirmoji prioritetinė kryptis. 1.4 priemonė. Kompensacijos žvejams	Už pasitraukimą visam laikui iš žvejybos veiklos numatytos kompensacijos žvejams, po 34 tūkst. Lt (9,85 tūkst. EUR) vienam asmeniui. Jei iš žvejybos veiklos pasitraukia 150 žvejų, tai

¹⁹ Europos Komisijos 2006 m. spalio 4 d. sprendimas Nr. IP/06/1310

Eil. Nr.	Objektas, skyrius	Rekomendacijos
	netekusiems darbo dėl laivo žvejybos veiklos nutraukimo visam laikui	kompensacijoms prireiks 6,4 mln. Lt (1,85 mln. EUR) paramos. Todėl skaičiuojama, kad vidutiniškai vienam žvejui tenka 43 tūkst. Lt (12,45 tūkst. EUR) paramos lėšų, o Veiksmų programoje planuojama vienam žvejui mokėti 20 tūkst. Lt dydžio kompensaciją. Šiuo atveju numatyto lėšų poreikio neatitinka rodikliai, todėl numatytas kompensacijų sumas ir rodiklius reikia peržiūrėti ir patikslinti.
20.	Pirmoji prioritentinė kryptis. 1.5 priemonė: Parama jauniems žvejams	Priemonės rodikliuose nurodyta, kad planuojama paramą skirti 3 jauniems žvejams, todėl vienam žvejui tenkanti paramos suma turėtų būti vidutiniškai 288 tūkst. Lt, tuo tarpu Veiksmų programoje teigiama, kad numatoma parama iki 50 tūkst. EUR, (172,64 tūkst. Lt). Šiuo atveju siūloma patikslinti paramą gausiančių jaunųjų žvejų skaičių.
21.	Antroji prioritentinė kryptis. 2.2 priemonė. Žvejyba vidaus vandenyse	Priemonėje numatytos keturios priemonės, tačiau nurodytos tik trijų vertinimo rodiklių reikšmės
22.	Trečioji prioritentinė kryptis	SSGG analizėje akcentuojamos vartojimo didėjimo ir veiklos išsiplėtusioje ES rinkoje galimybės, tačiau Veiksmų programoje nėra numatyta tokių priemonių, kurias apibrėžia Reglamento 1198/2006 40 str. ir kurias būtų galima numatyti prie bendro intereso priemonių
23.	Trečioji prioritentinė kryptis. 3.2 priemonė. Kolektyvinio intereso priemonės	Siūloma patikslinti paramos gavėjų sąrašą ir veiklas, kurioms bus skiriama parama, nes paramos gavėjai apibrėžti plačiau nei veiklos. Atitinkamai turėtų būti patikslinti ir rodikliai, nurodant, kad organizacijų sukūrimui, veiklai ar pertvarkymui parama gali būti skiriama ne tik pripažintoms gamintojų organizacijoms, bet ir kitoms asocijuotoms struktūroms. Taip pat rodiklis – sukurtų ir pertvarkytų gamintojų organizacijų kiekis – galėtų būti papildytas, pavyzdžiui, įgyvendintų kolektyvinių projektų skaičiumi.
24.	Ketvirtoji prioritentinė kryptis	Tikslinga būtų apsvarstyti galimybes perkelti bendrojo intereso priemones iš trečiosios prioritetinės krypties į ketvirtąją. Arba pabrėžti III ir IV prioritetinių krypčių įgyvendinimo mechanizmų skirtumus. Galima būtų taip pat pasinaudoti Kaimo plėtros programos pavyzdžiu, kur numatomas <i>Leader</i> metodo taikymas ne vienos prioritetinės krypties įgyvendinimo atveju. Tokiu būdu priemonės nesidubliuoja, o skiriasi tik įgyvendinimo metodu.
25.	Ketvirtoji prioritentinė kryptis	Skirstant paramą žuvininkystės veiklos grupėms, rekomenduojama išskirti ne vien regioninį prioritetą. Svarstyti galimybę prioritetą paramai pagal šią priemonę gauti teikti ne tik projektams įgyvendinamiems Klaipėdos apskrityje, bet ir skatinantiems, pavyzdžiui, alternatyvią žvejų veiklą, rekreacinės žuvininkystės plėtrą bei moterų įtraukimą į žuvininkystės sektorių. Tai leistų neapsiriboti vien geografiniu aspektu, bet ir atsižvelgti į strategijoje sprendžiamų problemų aktualumą žuvininkystės sektoriui bei sudarytų palankesnes sąlygas įvairių žuvininkystės regionų plėtrai. Atkreiptinas dėmesys, kad priemonėje kalbant apie prioritetus visur bendrai minima Klaipėdos <i>apskritis</i> , nors ne visos čia esančios savivaldybės galės būti pripažintos žuvininkystės regionais, todėl,

Eil. Nr.	Objektas, skyrius	Rekomendacijos
		siekiant aiškumo, reikėtų atsisakyti tokio bendro išsireiškimo
26.	Ketvirtoji prioritėtinė kryptis	Vertėtų apsvaustyti, ar skatinant vietos iniciatyvą ir partnerystę, Veiksmų programoje iš trečiojo prioriteto kolektyvinio intereso priemonių lėšų nevertėtų numatyti finansavimo Žuvininkystės veiklos grupių strategijų parengimui ir mokymams steigimo laikotarpiu, kadangi nesukūrus tinkamų struktūrų bei strategijų, kyla rizika, jog lėšos gali būti nepanaudotos pilnai.
27.	Lėšos moksliniams tyrimams ir plėtrai	ES siekia iki 2010 metų padidinti investicijas į mokslinius tyrimus iki 3%, Lietuva – iki 2%, todėl ir Veiksmų programoje numatyti aiškiai apibrėžtą mokslinių tyrimų vykdymo rodiklį, o galbūt apsvaustyti galimybę ir dėl papildomos priemonės įtraukimo (pagal Reglamento Nr. 1198/2006 41 str.)
28.	Administracinė struktūra	Remiantis Reglamento Nr. 1198/2006 58 str. 1 dalies c papunkčiu, audito institucija turi būti „funkcionaliai nepriklausoma“ nuo vadovaujančios institucijos. Tačiau Veiksmų programoje nurodoma, kad už audito funkcijų atlikimą yra atsakinga Žemės ūkio ministerija, tiksliau jos Vidaus audito departamentas. Todėl būtina apsvaustyti audito institucijos svarbą Veiksmų programos sėkmingo administravimo procese ir įvertinti galimybę audito institucija paskirti visiškai nuo vadovaujančios institucijos nepriklausomą subjektą.
29.	Administracinė struktūra	Rengiant veiksmų programos valdymo ir kontrolės sistemos aprašymą, be Reglamento Nr. 1198/2006 57 str. nurodytų bendrųjų valdymo ir kontrolės sistemų aprašymo, siūloma papildomai detaliai aprašyti visų Veiksmų programą administruojančių institucijų (ypač valdančiosios ir tarpinės institucijų) funkcijas ir tarpusavio sąveiką, siekiant išvengti nenumatytų procedūrinių problemų Veiksmų programos administravimo procese.
	Redakcinės pastabos ir siūlymai	
30.	Naudojami terminai	Apsvaustyti galimybę vietoj termino „tvari plėtra“, kuris naudojamas Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 m. nacionaliniame strateginiame plane ir Bendrąją žuvininkystės politiką reglamentuojančių ES teisės aktų vertime į lietuvių kalbą, naudoti sunormintą terminą „darnus vystymasis“ ²⁰ .
31.	Naudojami terminai	Vietoje angliškos kilmės santrumpos „SWOT“ naudoti lietuvišką santrumpą „SSGG“.

²⁰ Terminas „darnus vystymasis“ naudojamas Lietuvos strateginiuose dokumentuose (2003-09-11 įsakymu Nr. 1160 patvirtinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija), taip pat ES dokumentų vertime (ES darnios plėtos strategija). Taip pat Konstitucijos Europai lietuviškame variante anglišką terminą „sustainable development“, siūloma versti kaip „darnus vystymasis“, pabrėžiant trijų elementų (aplinkos apsaugos reikalavimų, ekonominio vystymosi ir visuomenės socialinių poreikių) tarpusavio derinimą

2 PRIEDAS

STRATEGINIO PASEKMIŲ APLINKAI VERTINIMO ATASKAITA